

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

י"א באב תשפ"א

20 ביולי 2021

עדכון: כ"ג באלול תשפ"ב

31 באוגוסט 2021

לכבוד:

מנהל/ות בתי הספר העל-יסודיים ומנהל/ות חטיבות הביניים והחטיבות העליונות,
המדריכים/ות והמורים/ות לעברית: הבנה, הבעה ולשון בחינוך העל-יסודי

חוזר המפמ"ר להוראת העברית: הבנה, הבעה ולשון לשנה"ל תשפ"ב

בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות

תוכן החוזר

2	קישורים חשובים למורה
3	1. תוכנית הלימודים בעברית על הרצף השש-שנתי
6	1.1 הבנת הנקרא ברצף השש-שנתי
8	1.2 הבעה בכתב ברצף השש-שנתי
10	1.3 הלשון והמטה-לשון ברצף השש-שנתי
10	1.4 עקרונות דידקטיים מרכזיים בהוראת עברית ברצף השש-שנתי
10	1.4.1 ההקשר במרכז
11	1.4.2 מיזוג מידע בקריאה ובכתיבה
11	1.4.3 קריאה ביקורתית
12	1.5 הוראת עברית בסביבות מקוונות ייעודיות של moodle
13	2. חטיבות הביניים
13	2.1 מטרות ויעדים בהוראת העברית בחטיבת הביניים
14	2.2 תכנים והדגשים להוראת עברית בחטיבות הביניים בתשפ"ב
14	2.3 כלים להערכה פנימית ולמיפוי
14	2.3.1 מבחן אסי"ף באוריינות עברית (אוריינות לשונית)
16	3. החטיבות העליונות
16	3.1 מטרות בהוראת העברית בחטיבות העליונות
16	3.2 ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד
18	3.3 מפרט התכנים להערכה בית-ספרית והדגשים להוראה (30%) סמל 11283
20	3.4 מפרט תכנים להערכה חיצונית – 30% : שאלונים 11282 ו-75282
21	3.5 מיקוד התכנים להוראה ולהיבחנות (70%) בשאלונים: 11281, 11267, 11271 לשנת תשפ"ב
24	3.6 בחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה: סמלי שאלונים 11247, 11267
25	3.7 מפרט תכנים לחינוך הטכנולוגי-מקצועי ולמפת"נים: סמל דיווח 11183, 90 שעות לימוד בעברית
27	3.8 מפרט תכנים להערכה חיצונית בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים: שאלון 11182
28	3.9 התאמות ההיבחנות בבחינות הבגרות ומפרט השאלונים המותאמים
30	3.10 התוכניות המקוונות הממירות בגרות: מיזם הכתיבה ולמידה מקוונת הממירה בגרות
31	3.11 תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה
31	3.12 עבודות גמר בעברית: למידת חקר בהיקף 5 יח"ל
31	3.13 שיפור ציון לנבחנים בשאלוני "העולם הישן"
32	3.14 מועדי הבחינות וסמלי השאלונים והדיווח
33	4. פיתוח מקצועי ומשאבי ההוראה

עודכו

חדש

הובהר

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

- 33 4.1 רשימת המדריכות הארציות והמחוזיות
- 34 4.2 ההשתלמויות
- 34 4.3 הצטרפות למאגר מערכי בחינות הבגרות ובחינות אסי"ף (מיצ"ב לשעבר)

בברכת שנת לימודים מוצלחת ובבריאות,

תומר בוזמן
המפמ"ר על הוראת הלשון העברית

העתיקים

ד"ר מירי שליסל, יושבת ראש המזכירות הפדגוגית
גב' דליה פניג, סגנית יושבת ראש המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א לפיתוח פדגוגי
מנהלי המחוזות
מר משה זעפרני, מנהל אגף א שפות, המזכירות הפדגוגית
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי, המנהל הפדגוגי
מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינות
מדריכות עברית, הפיקוח על הוראת העברית

קישורים חשובים למורה

כאן	תוכנית הלימודים בעברית: הבנה, הבעה ולשון לבית הספר העליסודי
כאן	אתר הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי
חט"ב – חט"ע	פורטל עובדי הוראה – המרחב הפדגוגי בעברית
חט"ב – חט"ע	חומרים ללמידה דיגיטלית מקרוב ומרחוק
כאן	כלים להערכה פנימית בחטיבת הביניים (וראו גם סעיף 2.3)
חט"ב – חט"ע	מבחנים ומשימות מפמ"ר
כאן	תיק תוכניות לימודים
כניסה לרשומים – הצטרפות	קהילת המורים לעברית
כאן	מסמך מיומנויות דמות הבוגר
כאן	ספרי הלימודי וחומר הלמידה המאושרים בחינוך העליסודי
כאן	הזמנה לכנס רכזות מקצוע של המזכירות הפדגוגית וחומרים לרכז/ת
לקויי למידה – חינוך מיוחד	התאמות בדרכי ההיבחנות
מיקוד תכנים לשאלוני 70% מיקוד תכנים והדגשים לתוכנית 30% תכנים והדגשים להוראה בחט"ב מיקוד תכנים לשאלוני עו"ח מיקוד תכנים לשאלון כו"ח	מיקוד תכנים להיבחנות והדגשים להוראה לשנה"ל תשפ"ב

1. תוכנית הלימודים בעברית על הרצף השש-שנתי

משרד החינוך מוביל מהלך מדיניות נרחב אשר מטרתו לעצב את דמות הבוגרת והבוגר ולהבטיח את מוכנותם לעולם המשתנה. מהלך זה הוא תוצר עבודת מחקר מקיפה, אשר מבססת תפיסה חינוכית יישומית אל-מול אתגר מערכתי כפול:

א. להבין מה נדרש לפתח בקרב התלמידים בעת הנוכחית כדי שיוכלו למצות את הפוטנציאל האנושי והמקצועי שלהם, לתפקד כסוכנים פעילים (active agents) ולקחת אחריות על חייהם כבוגרים ועל החברה כמכלול.

ב. להבין מה נדרש מהמערכת החינוכית, כך שזו תוכל להוביל את כלל התלמידים להישגים מיטביים ולשוויון הזדמנויות כדי שאלה יוכלו להשיג את יעדיהם.

מהלך דמות הבוגר מתכתב עם המסגרת התיאורטית של ה־OECD, Education 2030, אשר מציעה חזון חינוכי יישומי לאתגר המוכנות לעולם משתנה, שבו התלמידים היום הם הבוגרים של מחר. בהלימה לחזון ה־OECD וכדי להגשים מהלך זה הלכה למעשה, הגדיר המשרד את **דמות הבוגר 2030** דמות המורכבת ממערכת המיומנויות, הידע הדיסציפלינרי והערכים הנדרשים לפרט כדי לשגשג ולהגשים את ייעודו כבוגר בעת הנוכחית.

מטרתה של תהליך זה היא התאמת הלמידה במערכת החינוך למאה ה־21:

למידה מעמיקה המשלבת ידע, מיומנויות וערכים והמכשירה את הבוגר להתמודדות מוצלחת עם אתגרי הסביבה המשתנה בחברה הישראלית של המאה ה־21 ברמה האישית, החברתית והתעסוקתית.

ממטרתה של הזאת נגזרו העקרונות האלה:

1. שילוב ידע, מיומנויות וערכים בתוכני הלמידה ובתהליכים חינוכיים
2. למידה תחומית לצד למידה בין-תחומית סביב רעיונות גדולים¹
3. שילוב למידה מונחית מורה לצד למידה עצמאית מבוססת בחירה

דמות הבוגר 2030

¹ רעיון גדול הוא ערך או תובנה המשמעותיים לחיי התלמיד ומעניינים אותו והמאפשרים הבנה שהיא מעבר לפרטי היחידה והמקרה הפרטי שלה. רעיון גדול הוא נקודת מבט או מוקד שלאורם אפשר ללמוד את היחידה. כוחו של הרעיון הגדול הוא להעלות את הבנת הנושא לתובנת-על (הנוגעת לנושאים רבים נוספים).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

התכנים והמיומנויות בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות, המפורטים בחוזר זה (וראו גם בהמשך **הבנת הנקרא והבעה בכתב ברצף השש-שנתי**), נגזרים ישירות מתוך ההגדרה לאוריינות לשונית וביטוייה: ²

אוריינות לשונית היא היכולת להשתמש בשפה דבורה וכתובה למגוון מטרות חברתיות, לימודיות ואישיות. היא כוללת את היכולת להבין ולהעריך טקסטים דבורים וכתובים ולהתמצא בהם, לבטא מחשבות ורגשות, לנסח רעיונות ודעות ולהגן עליהם, להציג מידע בצורה בהירה ולכידה (קוהרנטית) ולנהל תקשורת איכותית עם אחרים. כל זאת בהתאמה לנסיבות ולקהל היעד ומתוך ידיעה של הלשון והיכרות עם אוצרותיה בזיקה למטען התרבותי והחברתי שהיא נושאת.

הבנת טקסטים דבורים וכתובים	
היכולת לאתר, להתמצא, לפרש ולמצות את המשמעויות של טקסטים דבורים וכתובים	
יכולת ליבה	פירוט
איתור מידע, פרשנות והיסק	- להאזין לדברי אחרים תוך מעקב אחר רצף הדברים ובקשת הבהרות בהתאם לצורך. - לקרוא באופן שוטף ומדויק. - לאתר מידע גלוי ולאחזרו. - להבין את מטרת הטקסט הדבור והכתוב. - לזהות את הרעיונות המרכזיים ולדלות פרטים נדרשים בהתאם למטרות הקריאה וההאזנה. - להבין מידע משתמע. - להסיק מסקנות, להציע פרשנות על סמך הכתוב או הנאמר ולנקוט עמדה בנוגע אליהם. - ליישם את הידע בהקשרים שונים.
מיזוג מידע	- להבין את מטרות ההשוואה והמיזוג. - להשוות ולמזג מידע ממקורות טקסטואליים שונים.
הערכה	- לבחון באופן ביקורתי את הטקסט הדבור והכתוב (מבחינת הלשון והתוכן) ואת התאמתו להקשר. - להשתמש בידע הלשוני ובידע על השיח (מבנה טקסט, סוגה, משלב וכיו"ב) כדי לזהות אמצעים סגנוניים ורטוריים ולהעריך את השפעתם על המידע הנמסר.
הפקת טקסטים כתובים ודבורים	
היכולת להשתמש במיומנויות לשוניות, קוגניטיביות ותקשורתיות כדי לבטא (בעלפה ובכתב) מחשבות ורגשות, לנסח רעיונות ודעות, להסביר עמדות ותפיסות ולהגן עליהן, ולהציג מידע או תובנות בצורה ממוקדת, קוהרנטית, משכנעת ומותאמת לנסיבות, למטרות ולקהל היעד	
יכולת ליבה	פירוט
ייצוג משמעויות בכתב ובעל פה	- להשתתף בשיחה או בדיון באופן המותאם למוסכמות השיח, למשל הלשוני ולמטרות התקשורת. - להציג בכתב ובעל פה מידע ורעיונות באופן בהיר, קולח וממוקד בהתאמה לנסיבות, למטרות ולנמענים. - להגיב (בכתב או בע"פ) לטקסט דבור או כתוב בצורה בהירה ומנומקת.

² את ההגדרה וביטוייה ניסחו חברי הוועדה של משרד החינוך (לפי סדר הא"ב): תומר בוזמן, דליה הלוי, ד"ר ציונה לוי, ד"ר נועה ליבוביץ', אימאן עואדיה, ד"ר עליזה עמיר, גילה קרול, ד"ר ענר רוגל.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

• לארגן טקסט דבור וכתוב באופן מקושר, רציף, לכיד (קוהרנטי) ומכוון מטרה בהתאמה לסוגה. • לייצר טקסט דבור וכתוב תקין מבחינה לשונית תוך הקפדה על המשלב הלשוני, ההולם את נסיבות התקשורת.	בנייה וארגון של טקסט דבור או כתוב
• להציג טיעון כתוב או דבור מנומק תוך שימוש מושכל בידע לשוני ובידע על השיח (מבנה טקסט, סוגה, משלב, אמצעים רטוריים) ההולמים את המטרה ואת הסוגה. • להשתמש בידע לשוני ובידע על השיח כדי לשכנע את הנמען שתוכן הטקסט הדבור והכתוב הוא בעל ערך וראוי לתשומת לב. • לעמוד בפני קהל ולהציג מידע בצורה קולחת ומשכנעת. • לעשות שימוש מושכל במילים תוך הבנת כוחן הפוליטי, החברתי והמוסרי.	הצגה ושכנוע

מתוך: **דמות הבוגר 2030**, משרד החינוך (2020)

1.1 הבנת הנקרא ברצף השש-שנתי

בכל שנות לימודיו נדרש התלמיד לקריאה של טקסטים מסוגים שונים ובהיקפים שונים ולמענה על שאלות בממדי ההבנה השונים. ממדי ההבנה המפורטים להלן לקוחים מהמסגרת המושגית של PISA 2018 (ראו קישור בתחתית הטבלה להלן).

קטגוריות העל והתהליכים הקוגניטיביים על פי המסגרת המושגית של PISA 2018

ממדי הבנה – קטגוריות על	תהליכים קוגניטיביים
	שטף הקריאה
איתור מידע	נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט
	חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע
הבנה (פרשנות והיסק)	ייצוג של משמעות מילולית
	מיוזג מידע והסקת מסקנות
הערכה ביקורתית ורפלקציה	הערכת האיות והמהימנות
	הערכה של תוכן וצורה
	זיהוי של עימות (קונפליקט) והתמודדות עימו

מתוך (PISA 2018 Draft Analytical Framework (2016, p. 21)

• מפרט המיומנויות על-פי ממדי ההבנה והתהליכים הקוגניטיביים להוראה ולהיבחנות בשפת-אם

איתור מידע

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט

הבנה (פרשנות והיסק)

- הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיוזג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)

הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

- העלאת השערות בנוגע לטקסט
 - הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
 - הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
 - הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
 - עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
 - שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים
 - הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה־טקסטואלית)
 - בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
 - בחינת **מידת התאמתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **למטרת הכתיבה**
 - בחינת **מידת השפעתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **על הקוראים**
 - הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים־רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב
 - הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
 - הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי־רטורי)
 - הערכה מנומקת על מבנה הטקסט
- **סוגי הטקסטים**
- מאמרים עיוניים במבנים לוגיים־רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו
 - ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים
 - מאמרי עמדה ושכנוע
 - טקסטים שימושיים
 - טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים
 - טקסטים בלתי מילוליים, כגון קריקטורות ואיורים

1.2 הבעה בכתב ברצף השש-שנתי

כתיבה היא אחת המיומנויות המרכזיות בהוראה בכלל ובהוראת עברית בפרט, והיא כוללת תהליכים קוגניטיביים מורכבים. אף-על-פי שתוכני הבנת הנקרא וההבעה בכתב מוצגים בנפרד מטעמי נוחות, יובהר כי **אין לימודי הבנת הנקרא ללא ההבעה בכתב ולהפך**. שני התחומים שלובים זה בזה: תהליכי ההבנה נבדקים גם בכתיבה של התלמיד כשם שאיכות הכתיבה וסגנונה נבחנים גם במטלות ההבנה.

הוראת תחום ההבעה בכתב היא ספירלית. נושאים רבים חוזרים על עצמם ברמות שונות של העמקה ושל מורכבות בהתאם לשכבת הגיל. תלמידים רבים ניצבים בפני מחסומי כתיבה. על כן, חשוב כי תהליכי הכתיבה יהיו **מדורגים** ככל האפשר ויתבטאו **במעבר הדרגתי** מהכתיבה הסיפורית (נרטיבית) והבלתי פורמלית לכתיבה העיונית והפורמלית. בתוך כך ראוי שיהיה מעבר הדרגתי בהיקפי הכתיבה: מהכתיבה המצומצמת והקצרה לכתיבה ארוכה ורחבת היקף.

יש להקצות לפחות שעה או שעתיים שבועיות לקריאה ולכתיבה בעקבותיה. על הכתיבה להיות **תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות**³, **משוב, שכתוב ובקרה**. בנסיבות טבעיות הכתיבה נעשית בדרך כלל מתוך **מניע** כלשהו. לכן על המורה להקדים לכתיבה פעילות שתיצור הניעה (מוטיבציה) אצל הכותבים וליצור סיטואציה רלוונטית לכתיבה. על הכתיבה להיות לנמען אמיתי (שאינו רק המורה הבודק את הכתיבה) ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמו של התלמיד. כדאי להקפיד על כתיבה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר ולהימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות.

בהוראת **כתיבה ממוזגת** יש לעמוד על עקרונות של מיון והכללה ועל המאחד לעומת המייחד בין הטקסטים אם אלה קיימים ביחס לעניין מסוים. התוצר הנדרש הוא **תוצר כתיבה עצמאי** אשר יבטא הבנה מעמיקה של התלמידים בטקסטים שקראו. הבנה זו צריכה לכלול **את היחסים בין הטקסטים, את העמדות השונות העולות מהם, את קווי הדמיון והמאחד ביניהם לצד המייחד כל אחד מהם**. כלומר, במהלך הכתיבה הממוזגת הקוראים הכותבים קוראים טקסטים אחדים בנושא אחד וממזגים אותם לכדי טקסט חדש. בניגוד לנדרש בבחינות הבגרות, תוצר הכתיבה הממוזגת בחטיבת-הביניים אינו סקירת ספרות אקדמית בהכרח, ולכן אין צורך לאזכר את המקורות על-פי דרכי האזכור האקדמיות המחויבות בחטיבה העליונה. בשלב חטיבת הביניים אפשר להסתפק בהכללה של רעיונות משותפים בלי להזכיר מפורשות את מקורות המידע.

חשוב לציין שיש פרקטיקות ודרכים שונות לקדם כתיבה: הערכה של רכיבים מסוימים בכתיבה או של התוצר כולו, משוב עמיתים, פעילות כיתתית להערכת תוצרים ויצירת תבחיני הערכה, משוב ובקרה עצמית של התלמיד וכדומה.

מהלכי כתיבה ותיעודם בתלקיט (תיק עבודות)

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת עברית התלקיט מהותי לקידום מיומנויות בתחום הדעת: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות **עדויות** לתהליך שהתלמידים עוברים במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמידים קוראים ומשמשים להם תשתיות לכתיבה, הטיטות שהתלמידים כותבים, המשוב שהתלמידים מקבל מעמיתיהם וממוריהם והשכתוב שנעשה בעקבות המשובים שהתקבלו.

כתיבה ארוכת טווח נוגעת למשך הזמן המוקדש לתהליך הכתיבה ולעיסוק בה עד ליצירת התוצר הסופי, והיא כוללת עדויות לתהליך שעבר התלמיד בתהליך הכתיבה כמתואר לעיל. לצד זה חשוב לזמן כמה שיותר פעילויות כתיבה קצרות טווח המאופיינות בדרך-כלל במטרות ממוקדות ונקודתיות של השיעור, כגון מענה נרחב לשאלה, כתיבת תגובת או רשומה קצרה, מכתב לרשויות וכיוצא בזה.

תלקיט יכול לכלול גם משימות שונות הקשורות **למיומנויות אורייניות ולשוניות** הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרוזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. התלקיט, אם כן, משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה.

מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה **ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו**. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. כמו כן מומלץ לארגן את התלקיט בסביבה דיגיטלית, המקילה משמעותית על עבודת המורים והתלמידים.

³ ויסות הכתיבה הוא התהליך שבו הכותב מנהל את מחשבותיו, את רגשותיו ואת מעשיו כדי להגיע למטרות הכתיבה: שיפור יכולותיו ושיפור הטקסט הכתוב. מתוך ליכטינגר, ע' (2008). **האתגר שבהבעה: תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה**. תל אביב: מכון מופ"ת. תהליך ויסות הכתיבה עומד בבסיסו של הלומד העצמאי.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

רכיבי ההערכה בכתובה :

רכיבים גנריים להערכת כתיבה : - ציר רעיוני : לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות מפותחות ומובחנות המקשורות באופן ברור וקוהרנטי. - פתיחה וסיום : בטקסט יש פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה. - מודעות לנמען : הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה: הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה. - רלוונטיות : הטקסט נמנע ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי - קישוריות : בטקסט נעשה שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים: מילות קישור, מאזכרים וכדומה. - ארגון הטקסט : הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. <u>בטקסט מודפס:</u> חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, העדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. <u>בטקסט שאינו מודפס</u> יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.	• תוכן ומבנה
בהערכת כתיבה ממזגת יש להעריך גם את הרכיבים האלה : - השמטה : הפחתת מידע שאינו חיוני למטרת המיזוג - הכללה : ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים - הבניה : ארגון מחדש של הטקסט על-פי מטרות המיזוג - העתקה גורפת : הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים - דרכי מסירה : שימוש מגוון בדרכי המסירה השונות: דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגרים - פועלי הבעה/אמירה : שימוש מותאם ומדויק בפועלי הבעה/האמירה כתיבה בזיקה למקורות מידע : - בכתיבת מאמר טיעון הנשענת על מקורות מידע: מאמרים וטקסטים שונים, יש להקפיד על הבאת הדברים בשם אומרים תוך שימוש בדרכי המסירה השונות (אין חובת כתיבה על-פי נורמות כתיבה אקדמיות). - בכתיבה ממזגת למטרת סקירה תיאורטית (בחטיבה העליונה) יש לאזכר את מקורות המידע על פי נורמות הכתיבה האקדמית.	• תוכן ומבנה
- תחביר : משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור - מורפולוגיה : שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, שימוש תקין בנטיית מילות היחס, הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים) - פיסוק : שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק - כתיב : העדר שגיאות כתיב - משלב : שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השיח. - אוצר מילים : עושר לשוני, גיוון ודיוק במשמעות	• לשון ומבע

נוסף על הרכיבים שלעיל מומלץ לתת ביטוי לרכיבים שלהלן :

- טיוט ושכתוב - הגשת מטלות בזמן ובהתאם לדרישות	• כתיבה תהליכית
- הבנת המטלה - כתיבה בנושא הנדרש במטלה - היענות למאפייני הסוגה - כתיבה בהיקף הנדרש	• כתיבה בבחינה או בדיקת תוצר סופי

1.3 הלשון והמטה-לשון ברצף השש-שנתי

הוראת הלשון בחינוך העליסודי כמו בחינוך היסודי רואה את הלשון בהקשרים חברתיים-תרבותיים⁴, ועליה לנוע בשני צירים במקביל: **מִן הַלְשׁוֹן אֶל הַטֶּקְסֵט וּמֵהַטֶּקְסֵט אֶל הַלְשׁוֹן**, תוך הבניית קשרים בין התכנים הלשוניים לבין סוגי הטקסטים השונים וסגנונם. בהוראת הבנת הנקרא, ההבעה בכתב וההבעה בעל־פה יש לעסוק במבנים הלשוניים האופייניים לטקסטים השונים וכן לעמוד על נושא הסגנון, המשלב והתקינות בהתאם לטקסט ולמטרתו. בפרקי הלשון נקודת המוצא היא התכנים הלשוניים הכוללים לימוד מטה-לשוני מודע ומכוון של היסודות הלשוניים, המשגתם ותרגולם.

כמו העיסוק בהבנה ובהבעה גם הפרקים הלשוניים מאופיינים **בהוראה ספירלית** של הנושאים: רמת המילה, הצירוף, המשפט והשיח. מדי שנה יהיה העיסוק בכל נושא מעמיק יותר, מורכב יותר וישען על היסודות שנרכשו בשלבים המוקדמים יותר.

לימוד **מערכת הצורות** חיוני להכרת אושיותיה של העברית למן ראשיתה ועד היום. בשל מרכזיותה כרוכות בה הרבה מן השאלות הנורמטיביות שדוברי העברית בתימינו מתלבטים בהן. לימוד **התחביר** מזמן אפשרות להכיר את מגוון דגמי המשפט ודרכי ההצטרפות. מתוך כך עשויה להתפתח הגמישות הלשונית הרצויה: הכרת מבנים חלופיים להבעת תוכן נתון והיכולת לבחור את המבנה המתאים להקשר המילולי, להקשר הנסיבתי-חברתי ולכוונת המוען.

בתוכניות העבודה יש לתת ביטוי להוראת התכנים הלשוניים הן כמטרה והן כאמצעי: הוראה ספירלית ושיטתית של התכנים הלשוניים מחד ושזירתם בשיעורי ההבנה וההבעה מאידך.

1.4 עקרונות דידקטיים מרכזיים בהוראת עברית ברצף השש-שנתי⁵

1.4.1 ההקשר במרכז

סביבה אופטימלית לאוריינות היא **סביבה המעניקה הקשרים** רחבים ככל האפשר, המובילים למשימות שיש בהן בחירה ועניין. היכולת לבחור ולנהל משימות מאפשרת לתלמידים לתפוס את עצמם כלומדים כשירים. התפיסה העצמית הזאת מטפחת את המעורבות ואת ההניעה (המוטיבציה) שלהם במשימות אורייניות בכלל ובכתיבה בפרט. על כן בעבודה על הטקסטים ובמטלות הכתיבה יש לשאוף **ליצירת הקשרים אותנטיים ורלוונטיים** ככל האפשר.

ההקשר שבו האירועים הלשוניים מתרחשים או שבתוכו נוצר הטקסט הוא חלק בלתי נפרד מן השימוש בשפה. במונח "הקשר" הכוונה אינה רק להקשר הטקסטואלי – היינו: הסביבה הלשונית הטקסטואלית שהמילה, המשפט או הפסקה נתונים בה – אלא להקשר במובנו הרחב: **הסביבה החברתית והתרבותית**. כך למשל, בדיון בתופעת לשון האופיינית ללשון ימינו תינתן הדעת לרקע שעליו התופעה צומחת, כלומר למגמת ההתפתחות של העברית כיום ולתופעות לשון קרובות הצומחות על אותו הרקע.

בבחירת טקסטים ובדיון בהם לא נפקד מקומם של **ההקשר הנסיבתי** ושל **ההקשר החברתי והתרבותי** המשפיעים על עמדת הכותב, על רמת הלשון ועל אוצר המילים שהוא בוחר בהם, על אורך הטקסט, על הדוגמאות שהוא מביא ועוד. יודגש שהמושג "הקשר" אינו שייך רק לטקסטים כתובים אלא גם ללשון הדיבור. בכתיבה יש לשאוף שהמטלה תכלול הקשר אותנטי ורלוונטי למציאות חייהם של התלמידים ותהיה מכוונת לנמענים פוטנציאליים אמיתיים ככל האפשר. זאת כדי לעודד את ההניעה (המוטיבציה) של התלמידים לכתיבה.

את פרקי הלשון יש ללמד, במידת האפשר, בזיקה לטקסטים בהיקפים שונים, לרבות טקסטים זעירים (כותרת, פתגם, סיסמה) מתוך העיקרון של הלשון המשרתת את הטקסט. יודגש כי בתרגול ובהיבחות יש מקום גם לעיסוק ממוקד בלשון שלא מתוך הטקסט השלם בהכרח. במקרה זה יש חשיבות להבנה מעמיקה של הרכיבים הלשוניים ולתרומתם לפיתוח המודעות הלשונית של הלומד.⁶

⁴ עוד על עקרון "ההקשר במרכז" ראו [בסעיף 1.4.1](#) להלן.

⁵ על העקרונות הנוספים בתוכנית הלימודים בעברית קראו [בתוכנית הלימודים \(2003\)](#)

⁶ ראו סעיף 1.3 לעיל.

1.4.2 מיזוג מידע בקריאה ובכתיבה

המיומנות מיזוג מידע ממקורות אחדים עומדת בבסיס האוריינות האקדמית, והיא תנאי חיוני לרכישת דעת ממקורות שונים (שריג, 1991). מיזוג המידע מאפשר ללומד להתמודד עם כמויות גדולות של מידע כדי ליצור **תובנות חדשות**. לצד הדרישות הקוגניטיביות של הקריאה, המיזוג כרוך גם בייצוג המידע באמצעות כתיבה תוך שימוש במבנים לשוניים ההולמים את המשמעויות הלוגיות העומדות בבסיס המטלה (עמיר ואתקין, 2016).

המונח מיזוג עשוי להתייחס למשימות שונות החל ב**זיהוי קשרים ויחסים** בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים (לדוגמה קשרים של ויתור וניגוד, הוספה, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט), בין שני משפטים סמוכים באותו המקור, דרך **הבנת הקשר** בין כמה פסקאות וכלה ב**זיהוי הזיקות** בין פיסות מידע בטקסטים שונים. כבר בראשית כיתה ז יש צורך בהוראה מפורשת של פעולות מיזוג מידע ברמת המשפט, הפסקה והטקסט ובממדי הבנה שונים.

במשימות שיש בהן פעולות מיזוג רמת הקושי נקבעת ממספר פיסות המידע שיש לבחון, מכמות המידע המתחרה, ממידת הבלטת המידע ומאופי הטקסט: ככל שהתוכן מוכר פחות ומופשט יותר וככל שהטקסט ארוך ומורכב יותר, כך המשימה קשה יותר.

עוד על כתיבה ממזגת קראו בסעיף 1.2 שלעיל

1.4.3 קריאה ביקורתית

יעד מרכזי בלימודי שפה ואוריינות היה תמיד חינוך לקריאה ביקורתית, והוא עולה בקנה אחד עם **חינוך לחשיבה**, אחד היעדים המרכזיים של המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך. כיום, עם העלייה בכמות וברב־גוניות של המידע שהקורא מתמודד איתו, גוברת חשיבותה של הקריאה הביקורתית, ויותר מתמיד הקורא חייב לדעת לבחור את מקורות המידע ולהעריך את איכותם ואת מהימנותם.

כשהקוראים מבנים משמעות בטקסטים שונים רציפים ושאינם רציפים הן בדפוס והן בפלטפורמות דיגיטליות, הם נוקטים תהליכים, אסטרטגיות ומיומנויות שונים כדי להבין את הטקסט. אחת מן האסטרטגיות היא **הבחנה בין עובדה לדעה**. הבחנה זו עשויה לסייע לקורא להבחין בחדשות כזב ובמידע מוטא וכן לזהות מידע תקף, עדכני, מדויק ומהימן. אגב כך חשוב לעמוד עם התלמידים על עמדות "מחופשות" ועל עמדות המוצגות כעובדות (כמו פרסומות וטקסטים שכוועיים "המתחפשים" לטקסטים מידעיים). כמו כן יש לעמוד על הבחנה בין הצגה אובייקטיבית לבין הצגה סובייקטיבית של נקודות שונות בטקסט.

התהליכים, האסטרטגיות והמיומנויות הללו צריכים להיות אבני היסוד בתכנון תהליכי הוראה-למידה הערכה.

1.5 הוראת עברית בסביבות מקוונות ייעודיות של moodle

הסביבות המוצעות למורים לעברית הן סביבות moodle של משרד החינוך וכוללות מערכת LMS (ניהול למידה למורה). חומרי הלמידה בסביבות הם פרי פיתוח של הפיקוח על הוראת העברית ומותאמים לתוכנית הלימודים בעברית.

- "קיוון העברית" בחטיבת הביניים. הסביבה כוללת שני מרחבים עיקריים: מרחב אחד נע סביב מיומנויות השפה והשני כולל יחידות תוכן משלבות.
- תלקיט 30% - הערכה חלופית בחטיבה העליונה. הסביבה כוללת תבניות ותשתיות לבניית תלקיט ותרגולים מקוונים בנושאי הלשון בהיקף 30%.
- תוכניות ממירות בגרות בחטיבה העליונה. הסביבה כוללת מערכי הוראה, למידה, תרגול והערכה. ציוני המטלות משתקללים לציון הבגרות של התלמיד. קראו [סעיף 3.10](#).

מאפייני הלמידה הסביבות המקוונות:

- ✓ זמינות ומקום: הלמידה בסביבות מתאפשרת בכל זמן ומכל מקום.
- ✓ גמישות: הלמידה מאפשרת גמישות והתאמה לצרכים הייחודיים של המורה והתלמידים
- ✓ דיפרנציאליות: הסביבה מזמנת הוראה המותאמת לכל תלמיד/קבוצה/כיתה
- ✓ שיתופיות: הסביבה תומכת ביישום למידה שיתופית בתוך בית הספר ומחוצה לו
- ✓ למידה עצמאית
- ✓ משוב וניהול למידה: הסביבות אפשרות מתן משוב והפקת דוחות למידה והתקדמות.

הטמעה

הפיקוח על הוראת העברית מקדם תהליכי למידה חדשניים בשילוב אמצעים דיגיטליים בתחום הדעת עברית. התהליך יכול השתלמות ארצית בהיקף של 30 שעות, ליווי והדרכה.

דרישות

1. כל בית ספר מתבקש לבדוק אם קיימת הטכנולוגיה המתאימה שתאפשר הטמעה מיטבית של התוכנית (חשוב להיוועץ במדריכי התקשוב), לפי הפירוט להלן:
 - מעבדת מחשבים / עגלות מחשבים או אמצעי קצה אישי לכל תלמיד המחובר לרשת האינטרנט
 - אינטרנט בפס רחב
 - איש/אשת קשר טכנית/למתן מענה לבעיות טכניות וכן לטיפול בהזדהות האחידה למורים ולתלמידים.
 ההיערכות ללמידה שאינה בתוך בית הספר מחייבת, כמובן, הימצאותה של תשתית זאת גם בבית התלמיד.
2. על המורים להשתתף בהשתלמויות ייעודיות בנושא.

הסביבות המקוונות להוראת עברית המוצעות למורים (בלא עלות)

לפרטים ולהרשמה	סוג הסביבה
לטופס הרשמה לסביבת חטיבת הביניים לחצו כאן .	• עברית בחטי"ב: שיעורים על פי נושאים • עברית בחטי"ב: יחידות הוראה משולבות בהבנה, הבעה ולשון
	• עברית בחטי"ע: התלקיט הדיגיטלי (הערכה חלופית בתוכנית 30%)
לפרטים נוספים יעל נזר ynezer@gmail.com	
אהובה דור ahuva07@gmail.com	• עברית בחטי"ע: מיזם הכתיבה הדיגיטלי בחטיבה העליונה
ענבל גורן goreninbal@gmail.com	• עברית בחטי"ע: למידה מקוונת הממירה בגרות

2. חטיבות הביניים

2.1 מטרות ויעדים בהוראת העברית בחטיבת הביניים

חטיבת הביניים היא צומת מרכזי בכל הנוגע לעיסוק בשפה בלמידה. המעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים מאופיין במעבר ממסגרת לימודית הכוללת מספר מצומצם יחסית של תחומי דעת למסגרת אקדמית למחצה, המאופיינת במספר רב של מקצועות, אשר מלמדים אותם מורים-מומחים בתחומם. לצד האוריינות הלשונית הכללית (**האוריינות הגנרית**) הולכת ומתחדדת האוריינות הייחודית לתחומי הדעת (**האוריינות הדיסציפלינרית**), וזהו האתגר הגדול של כלל המורים בחטיבת הביניים ושל המורים לעברית בפרט. בתוך כך שיעורי העברית מעמיקים את הידע המטה-לשוני ומבקשים לתת בידי התלמיד כלים להבנה מעמיקה של המערכת הלשונית בשפה העברית, הבנה שתשריש אצל הלומד שפה רהוטה ותקנית בדיבור ובכתיבה ותסייע בקריאה ובהבנה של טקסטים מורכבים ומגוונים.

המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבת הביניים

- צמצום פערים לימודיים שנוצרו בגין הקורונה
- טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון בכלל וכלפי הלשון העברית ודרכי השימוש בה בפרט
- הוקרת הלשון העברית על רבדיה מתוך הבנת ערכה הרוחני לעם היהודי ומתוך הבנת תפקידה המרכזי בתהליך התחייה הלאומית
- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית על פי [תוכנית הלימודים בעברית](#) ובהתאמה ליעדי משרד החינוך ודמות הבוגר 2030
- טיפוח מודעות למבנה השפה ולשימושיה בהקשרים שונים בשיח הדבור ושיח הכתוב
- שילוב טקסטים מסוגים שונים ומתחומי דעת שונים בשיעורי העברית: הבנה, הבעה ולשון לשם תרגול והטמעה של המיומנויות האורייניות בקריאה, בכתיבה, בדיבור ובהאזנה ושל הנושאים הלשוניים
- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים ושימוש תקין בלשון
- שילוב התקשוב בהוראת העברית, לרבות הכלים הדיגיטליים הרלוונטיים לתחום הדעת
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע עברית
- שילוב של מיומנויות אורייניות בשיעורי המקצועות השונים בבית הספר. ראו פירוט להלן:

[שלהב"ת](#) בראייה בית-ספרית – הוראת העברית כאמצעי

המקצוע "עברית" קשור בכל מקצועות הלימוד בבית הספר. כישורי ההבנה וההבעה המטופחים בלימודי העברית משמשים את הלומד בכל מקצועות הלימוד. הוא הדין במה שנוגע לכתיבת עבודות, לחלופות בהערכה, לניסוח דברים בכתב ובעלפה בסיטואציות שונות בחיי היום-יום וכיוצא בזה. שילוב האוריינות בתחומי הדעת השונים מושתת על עקרונות של שיתוף פעולה עימם מן ההיבט האורייני ותומך ביצירת קשרים הדוקים בין המורים לעברית לבין המורים בתחומי הדעת האחרים כדי לפתח שפה משותפת בכל הקשור לעיסוק במיומנויות הלשון, הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעלפה.

ראייה מערכתית חשובה ביותר להטמעת עקרונות שלהב"ת בתחומי הדעת. עקרונות שלהב"ת יכולים להתבטא באופנים שונים, כגון מיזמים בין-תחומיים שהציר המארגן שלהם הוא אורייני; יישום ההיבט האורייני כפי שמופיע בתוכניות הלימודים בתחומי הדעת; בחירת מיומנויות חוצות תחומי דעת ועוד.

יש למסד ישיבת צוות קבועה המשותפת לצוותי המורים לעברית ולצוותים במקצועות רבייה-מלל, לתחומי הדעת הנבחרים (לבחירת בית הספר) או לנציגי הצוותים הללו על פי אחד מהדגמים המוצעים בעקרונות שלהב"ת. חשוב שבית הספר יצרף מורים מובילים (כגון רכזי מקצוע) בתחומי הדעת האחרים להדרכה הבית-ספרית. כמו כן, חשוב שהאחראי על הפדגוגיה בבית הספר יהיה שותף לתכנון ההדרכה הבית-ספרית וישתתף במפגשי ההדרכה. המידע על ההדרכה הבית-ספרית ועל שילובם של מורים מתחומי הדעת השונים מופיע ב**פורטל הפדגוגי**. התשתיות השונות לפגישות מקוונות (זום ודומיו) נוחות ומתאימות לקיום מפגשים אלו, בייחוד במציאות שלא מאפשרת מפגשים בבית הספר.

לפרטים נוספים על יישום עקרונות שלהב"ת בראייה הבית-ספרית יש לפנות ל**ד"ר עליזה עמיר**

2.2 תכנים והדגשים להוראת עברית בחטיבות הביניים בתשפ"ב

https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/Ivrit/IvritHdgeshimChatab5782.pdf

2.3 כלים להערכה פנימית ולמיפוי

ראמ"ה והפיקוח על הוראת העברית מעמידים לרשות בתי הספר כלי הערכה פנימיים איכותיים המותאמים ליעדים בתכניות הלימודים ומאפשרים הערכה של היבטים פדגוגיים מגוונים. לכלי ההערכה יש מחוונים מפורטים המאפשרים למורים להעריך את איכות תשובות התלמידים ולנטר את התהליך הלימודי.

לרשות המורים עומד [הקטלוג הדיגיטלי](#), ובו מגוון כלי המיפוי המיועדים להעברה פנימית. מומלץ לקרוא את העקרונות וההמלצות להערכה הפנימית במהלך השנה – [כאן](#).

לתחילת השנה

הכיתה	הכלי המוצע*	המועד	הערות
ז	כאן	ראשית השנה, לבחירת בית הספר	
ז	מבדק עמית	ראשית השנה, לבחירת בית הספר	לבתי הספר שבתוכנית אל"ה
ח	כאן	ראשית השנה, לבחירת בית הספר	
ח	אסי"ף אוריינות עברית	21 בדצמבר 2021, י"ז בטבת תשפ"ב	ראו פרטים מלאים בהמשך עמוד זה
ח	אסי"ף כתיבה	כמה ימים לאחר אסי"ף אוריינות עברית	ראו פרטים מלאים בהמשך עמוד זה
ט	כאן	ראשית השנה, לבחירת בית הספר	ייעשה שימוש באחד מהמיצ"בים שיועדו לכיתה ח

* כל הכלים נועדו להערכה פנימית ולעיבוד הצוותים הבית-ספריים ואינם מיועדים לדיווח חיצוני

למהלך השנה

- כלים למיפוי הידע והמיומנויות של תלמידי כיתות ז-ט לצורך תכנון הוראה מיטבי ברמת התלמיד, הקבוצה והכיתה.
- יחידות ההערכה המתמקדות [בהבנת הנקרא](#) ו**בהבעה בכתב**. היחידות יכולות לשמש למיפוי הידע והמיומנויות של התלמידים לצורך תכנון הוראה מיטבי.
- [יחידות ההערכה ממוקדות מיומנויות](#) ובהן מקבצי טקסטים ויחידות הוראה הערכה הממוקדות במיומנויות ספציפיות, כגון הבנת רעיון מרכזי, הבנת טענה מרכזית, הבנת גורמים לתופעה והשלכותיה, עריכת השוואה, מיזוג מידע ועוד. יחידות נוספות יתפרסמו בהמשך.
- משימות מפמ"ר לכיתות ז-ט ומבחני המיצ"ב מהשנים שעברו עומדים לרשות המורים במרחב הפדגוגי למורים לעברית - [כאן](#).
- במהלך שנת הלימודים יתפרסמו יחידות הערכה מחודשות לקידום [הקריאה המדויקת בקול](#) ויחידות חדשות לקידום מיומנויות [פרזנטציה](#).

2.3.1 מבחן אסי"ף באוריינות עברית (אוריינות לשונית)

מבחן אסי"ף ח באוריינות לשונית בעברית (הבנת הנקרא) נועד לבדוק את המיומנויות בעברית של תלמידים בתחילת כיתה ח בהתאם למסמך מיומנויות דמות הבוגרת והבוגר 2030 ועל פי עקרונות שלהב"ת. מתכונת זאת נובעת מהצורך לקדם את אוריינות השפה בתחומי דעת נוספים. מיומנויות הבנה והבעה הן חלק מהמיומנויות שבוגר המערכת צריך לרכוש במהלך שנותיו בבית הספר. נוסף על כך, קיים רצון לקדם שיח בקרב צוותי ההוראה בבית הספר ודיאלוג בין תחומי הדעת על אודות המיומנויות האורייניות.

במבחן ייבדקו **מיומנויות אורייניות גנריות** המשותפות לתחומי דעת שונים לצד **מיומנויות אורייניות דיסציפלינריות** הייחודיות לכל אחד מהם. הטקסטים במבחן יהיו טקסטים אותנטיים ככל האפשר, הדומים לטקסטים הנלמדים במקצועות השונים, למשל היסטוריה, גאוגרפיה, ספרות, ומדעים. בכל שנה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

ייבחרו טקסטים מתחומי הדעת השונים, כך שיהיה גיוון בין תחומי הדעת במהלך השנים. המבחן אינו מתבסס על ידע קודם של התלמיד בתחומי הדעת, אך תידרש שליטה במיומנויות אורייניות גנריות ודיסציפלינריות הנלמדות בתחומי הדעת השונים לרבות בלימודי שפת האם.

המבחן החדש יזמן יישום מערכתי של עקרונות שלהב"ת. הוא יאפשר למורים לבנות קהילות לומדות בבתי הספר ולקבל על עצמם אחריות משותפת להטמעת המיומנויות האורייניות שייבדקו במבחן.

הנחיות והדגשים:

- מבחן אסייף באוריינות שפה לכיתה ח מתמקד בהערכת הבנת הנקרא, כמפורט במסמך למורה "מפרט התכנים למבחן". בשנה"ל תשפ"ב העברת המבחן תהיה פנימית בית-ספרית. כיוון שהמבחן הוא כלי לעבודה רב-צוותית הן בהוראה הן בניתוח הממצאים ראוי כי גם צוות הבדיקה יורכב מהמורים בתחומי הדעת השונים, על-פי החלטת הנהלת בית הספר. כך גם ייצוג הציון עצמו ומשמעותו לתלמיד (שקולו כחלק מהציון בתחומי הדעת וכדומה) יהיה על פי החלטת הנהלת בית הספר. משנת תשפ"ג הערכת המבחן תהיה חיצונית.
- אין נדרשת היערכות מיוחדת לקראת העברת המבחן הפנימי בבית הספר. הוראה מעמיקה ואיכותית על-פי תוכניות הלימודים ותוכניות העבודה היא דרך ההיערכות הנכונה. לכן, אין לפגוע בשגרת הלימודים לצורך הכנה מיוחדת לקראת המבחן.
- מכיוון שהמבחן הוא כלי הערכה פנימי בית-ספרי, ומאחר שקיימת שונות בין בתי הספר בתהליכי ההוראה-למידה-הערכה ובתוכניות הלימודים הבית-ספריות, ייתכן שהמבחן אינו נמצא בהלימה מלאה עם תהליכים אלו. במקרים אלו יוכל הצוות החינוכי בבית הספר להתאים את תוכן המבחן, אופן העברתו, אופן הערכתו ואופן חישוב הציונים לצרכים הייחודיים של בית הספר. לשם כך חשוב שצוותי התחומים השונים בבית הספר יעיינו בשאלות המבחן, במפרט המבחן ובמחווון ויכירו אותם לפני העברת המבחן לתלמידים.
- הליך הלמידה מניתוח תשובות התלמידים : חשוב ומומלץ כי צוותי התחומים השונים בבית הספר יבצעו ניתוח איכותני של תשובות התלמידים (נוסף על הניתוח הכמותי המתבצע באמצעות חישוב הציונים), ובפרט חשוב לזהות דפוסים שכיחים של תשובות שגויות. את הניתוח מומלץ לבצע על בסיס המחווון המצורף למבחן. מהלך כזה הוא הזדמנות ללמידה שיתופית של צוותים מתחומים שונים בבית הספר, והוא עשוי לתרום משמעותית לשיפור תהליכי למידה, הוראה והערכה של אוריינות שפה בבית הספר.
- נוסף על מיומנויות הבנת הנקרא שיוערכו במבחן המפורט לעיל, תוערך ההבעה בכתב של התלמידים ביחידת הערכה נפרדת ובה משימת כתיבה. משימת הכתיבה, שמהווה משימת המשך למבחן, מבוססת על הטקסטים שהתלמידים יקראו במבחן. מוצע להעביר את משימת הכתיבה כמה ימים לאחר המבחן בשיעורי שפת-האם (עברית וערבית). יצוין כי גם בעתיד תהיה מטלת הכתיבה מטלה בית-ספרית הנפרדת מן המבחן החיצוני.
- בזמן ההיבחנות במבחן הפנימי מומלץ לספק לתלמידים את התנאים הניתנים להם בלמידה השוטפת ובמבחנים בבית הספר לאורך השנה. דוגמאות להתאמות אפשריות הן היבחנות בחדר נפרד ושקט, מתן תוספת זמן, חלוקת המבחן למקטעים קצרים.
- מבחנים מודפסים כמספר התלמידים וחומרים נלווים (מחווון, מדריך למורה וכו') יישלחו על-ידי ראמ"ה לבתי הספר על פי הזמנת מנהלי בתי הספר. בתי ספר שיש בהם כיתות של החינוך המיוחד יכולים להזמין, לפי שיקול דעתם, מבחנים פנימיים גם בעבור התלמידים הלומדים בכיתות אלו, לכל תלמידי הכיתה או לחלקם.

3. החטיבות העליונות

3.1 מטרות בהוראת העברית בחטיבות העליונות

- צמצום פערים לימודיים שנוצרו בגין הקורונה
- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית על־פי [תוכנית הלימודים בעברית](#) ובהתאמה ליעדי משרד החינוך
- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים – השליטה בלשון, הכושר להשתמש בכלים הלשוניים לצרכים אקדמיים ואחרים: הרחבת אוצר המילים, שכלול ההבעה בכתב ובעל־פה וההבנה של טקסטים; שימוש תקין בלשון – בהגייה, בכתיב, במשמעות, בנטייה, בתצורה ובתחביר; גיוון וגמישות משלבית והתאמת הלשון לנסיבות השיח
- גילוי החוקיות בלשון על סמך התבוננות בתופעות לשון ובתהליכי לשון אגב עמידה על הדינמיות שלה
- הכרת הכוחות המשתתפים בעיצוב העברית
- שילוב התקשוב, לרבות הכלים הדיגיטליים, בהוראת העברית ובתהליכי ההערכה
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה־למידה־הערכה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע עברית, טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון העברית והוקרתה

3.2 ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד

ארגון הלמידה מעמיד את הבחירה בין מוקדי ההעמקה השונים בתוכנית הלימודים. בכל אחת מן האפשרויות יילמדו הבנת הנקרא, הבעה בכתב, תחביר ומערכת הצורות. 30% מתוכנית הלימודים כוללים פרקים בהבנה ובהבעה, כולל תהליכי הכתיבה (הציר האורייני), ופרקים נבחרים מאחת המערכות הלשוניות: תחביר או צורות. השליטה בתכנים הללו תיבחן בדרכי הערכה שונות, והציון יהיה 30% מציון הבגרות של התלמיד. 70% מתוכנית הלימודים כוללים את הוראת הציר האורייני בדגש על כתיבה ממוזגת והוראה מקיפה של המערכת הלשונית השנייה החל בכיתה י (עם סיום הוראת תוכני 30%) ועד לבחינת הבגרות בכיתה יא או בכיתה יב. התכנים הללו נכללים במפרט התכנים לשאלון הבגרות החיצוני, והציון בו (בשקלול עם הציון השנתי "המגן") יהיה 70% מציון הבגרות של התלמיד.

הנושאים הנלמדים בתוכנית 30% יילמדו בפרק זמן של 30% מסך שעות ההוראה לשתי יחידות הלימוד בחטיבה העליונה י-יב, כלומר בהיקף של כ-55 שעות לכיתה הלומדת שלוש ש"ש במשך שנתיים י-יא. עולה אפוא שבמהלך כיתה י נלמדים תכנים הכלולים בתוכנית 30% ובתוכנית 70%.

בתי ספר שיבחרו להורות את התוכנית ל-30% אחרי בחינת הבגרות בשאלון החיצוני, יהיו חייבים לתכנן את לוח הזמנים כך שיהיה אפשר לקיים תהליכי כתיבה ואירועי הערכה בית־ספריים ראויים בהיקף של 55 שעות לפחות.

חלוקת התכנים ל-30% ול-70% מאפשרת למורים את הבחירה במידת ההעמקה המתאימה לדפוסי ההוראה שלהם ואת הבחירה במערכת המתאימה לנטיית ליבם ולאופי הכיתה. **בשום מקרה לא ילמד התלמיד רק מערכת לשונית אחת**, ולא יתאפשר מעבר מאפשרות אחת לאפשרות שנייה במעבר שבין כיתה י לכיתה יא או יב. בתוך כך, בחירת התכנים מחייבת את התלמיד בבחינת הבגרות. **תלמיד יחויב לענות בבחינת הבגרות על החטיבה הלשונית שלמד בכיתה.**

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

פריסת השעות על פני שנות הלימוד בכיתות י-יב בהתאם למוקדי ההוראה השונים.⁷

אפשרות א מוקד לשוני: צורות		אפשרות ב מוקד לשוני: תחביר		מיזם הכתיבה מוקד לשוני: צורות או תחביר	
י*	יא-יב	י*	יא-יב	י	יא-יב
40-30 שעות	כ"4 שעות	40-30 שעות	כ"4 שעות	40-30 שעות	כ"4 שעות
15 שעות	כ"4 שעות	25 שעות		על פי אפשרות א או ב, לבחירת המורה	
25 שעות		15 שעות	כ"4 שעות		

* במהלך כיתה י נלמדים התכנים הכלולים בתוכנית 30% ומקצת מהתכנים הכלולים בתוכנית 70%

להלן פריסת השעות על-פי האפשרויות השונות:

אפשרות א – מוקד לשוני: צורות

- כ"5 שעות להערכה בית-ספרית בכיתה י בתוכנית 30%:
 - כ"5 שעות להוראת נושאים נבחרים בתחביר כמפורט בהמשך החוזר
 - כ"5 שעות (מתוך 40 שעות בסך הכול) להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת הטיעון בזיקה לטקסטים ולתשתיות מידע וידע
- כ"10 שעות להערכה חיצונית (השאלון החיצוני) בכיתות י-יא בתוכנית 70%:
 - כ"5 שעות על פני כל שנות הלימוד (כ"5 שעות לימוד בכיתה י וכ"5 שעות לימוד בכיתה יא או יא-יב) להוראת מערכת הצורות באופן מקיף
 - תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד בשעות הלשון.
 - כ"5 שעות להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבה ממוזגת

אפשרות ב – מוקד לשוני: תחביר

- כ"5 שעות להערכה בית-ספרית בכיתה י בתוכנית 30%:
 - כ"5 שעות להוראת נושאים נבחרים במערכת הצורות כמפורט בהמשך החוזר
 - כ"5 שעות (מתוך 40 שעות בסך הכול) להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת הטיעון בזיקה לטקסטים ולתשתיות מידע וידע
- כ"10 שעות להערכה חיצונית (השאלון החיצוני) בכיתות י-יא בתוכנית 70%:
 - כ"5 שעות על פני כל שנות הלימוד (כ"5 שעות לימוד בכיתה י וכ"5 שעות לימוד בכיתה יא או יא-יב) להוראת תחביר באופן מקיף
 - תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד בשעות הלשון.
 - כ"5 שעות להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבה ממוזגת

⁷ פריסת השעות מותאמת להקצאת שלוש ש"ש לפחות בכיתה י.

הערות כלליות לאפשרויות א רב:

- במהלך כיתות י-יב יש ללמד לפחות שש שעות שהן סך השעות המינימלי לשתי יחידות הלימוד (70%+30%) כשלפחות שלוש ש"ש יילמדו בכיתה י. **מומלץ כי מנהלים אשר נהגו להקצות שעות נוספות להוראת העברית ימשיכו להקצותן מאחר שתחום העברית משמש מסד לכל תחומי הדעת.** בעקבות מפגשים עם מורים ועם קבוצות מיקוד הקפדנו על הלימה שבין תוכני הלימוד והדרישות למסגרת השעות להוראת העברית בכיתות י-יב. בבתי ספר שבהם מלמדים מעל שש ש"ש לשתי היחידות יש לפרוס את השעות בהתאמה. הקצאה של פחות משלוש ש"ש לכיתה בשנה תפגע ביכולת לייצר למידה מעמיקה ומשמעותית.
- עקב הספירליות המאפיינת את תחום הדעת עברית, ובייחוד את פרקי ההבנה וההבעה, תיתכן חפיפה בין התכנים בתוכנית 30% לתכנים בתוכנית 70%. ההבחנה תתבטא במורכבות הטקסטים לקריאה, במורכבות תהליכי הכתיבה ובהיקפיה. בתוך כך, חפיפה שכזאת תאפשר למידה של אותן המיומנויות לאורך זמן. כך, לדוגמה, מיומנויות של מיזוג מידע יוטמעו כבר במהלך הוראת כתיבת הטעון, הנשענת על כמה מקורות מידע.
- ההבחנה בין תחומי השפה המוצגת בטבלה לעיל נועדה להצביע על הזמן היחסי שיש להקדיש לחלק הלשוני ולחלק האורייני. **אין לפצל בין מורים שונים את שעות ההבנה וההבעה ושעות הלשון** באותה שנת לימודים. את התכנים הלשוניים יש ללמד בהקשר של טקסט במידת האפשר, וכן להדגים את השימוש בהם על פי טקסטים שונים.
- ציון הבגרות במקצוע העברית ישוקלל מציון ההערכה הבית-ספרית (30% מהציון הסופי) ומהציון הסופי על השאלון החיצוני (70% מהציון הסופי, על פי החישוב: 21% ציון שנתי + 49% ציון שאלון הבחינה).
- בכל שלבי ההוראה ישולבו העקרונות של הלמידה המשמעותית, המדגישים את העניין, החוויה, ההתנסות, החקר, המיומנויות והערכים.

3.3 מפרט התכנים להערכה בית-ספרית והדגשים להוראה (30%) סמל 11283

https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/Ivrit/Dgeshim_Chata_2022_30.pdf

התלקיט (פורטפוליו) – ההערכה החלופית הבית-ספרית בעברית

התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, ויסות, משוב, שכתוב ובקרה. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמידים עוברים במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמידים קוראים והמשמשים להם תשתיות לכתיבה, הטיטות והגרסאות שהתלמידים כותבים, המשוב שהתלמידים מקבלים והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב. תלקיט יכול לכלול גם משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. התלקיט, אם כן, משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה. **על כן אנו ממליצים כי תוכנית 30% ובניית התלקיט יקדמו לתוכנית 70%.**

מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. כמו כן מומלץ לארגן את התלקיט בסביבה דיגיטלית, המקילה משמעותית על עבודת המורים והתלמידים.

תכולת התלקיט

I אפשרות

- א. שני תהליכי כתיבה ארוכי טווח, לרבות עדויות לתהליך ולפחות שני טקסטים שהיו תשתית לכתיבה. הסוגות לכתיבה בכל אחד מהתהליכים: שני טקסטים למטרות טיעון או טקסט אחד למטרות טיעון וטקסט שני לבחירת המורה כמפורט בסעיף ההבעה בכתב ב-30% בקישור שלעיל.
- ב. מטלות חקר לשוניות והמחווה שלהן אנ המבדק המסכם בפרק הלשוני

II אפשרות

מיוזם בית-ספרי – למידה המבוססת על פרויקט (PBL). הלמידה תכלול מיומנויות הבנת הנקרא, הבעה ולשון. יש אפשרות להגיש גם תוכנית בין-תחומית, במקרה זה יש להגיש את התוכנית לאישור המדריכה המרכזת במחוז. התוכנית תכלול את הרכיבים האלה: רציונל, מטרות, הנושאים הנלמדים, תוצר מצופה ואופני ההערכה.

ציון ההערכה הבית-ספרית

נוכח פרשנויות מרחיקות לכת של מקצת מבתי הספר בנוגע למטרת ההערכה הבית-ספרית יובהר בזאת כי מטרתה היא לאפשר תהליכי עומק בהוראת המקצוע והערכה חלופית המותאמת לתחום הדעת. תחום הדעת "עברית" מאפשר בחירה של נושאי תוכן אקטואליים הרלוונטיים לעולמם של התלמידים ושבאמצעותם אפשר להקנות הן את מיומנויות הבנת הנקרא הן את מיומנויות ההבעה כמו גם את הנושאים הלשוניים.

בתוך כך יודגש –

- **ציון ההערכה הבית-ספרית הוא ציון בגרות** לכל דבר ועניין ועליו לעמוד בסף הנדרש לבחינת בגרות בהתאם לתוכנית הלימודים ולחוזר המפמ"ר.
- התלקיט משקף את ביצועי התלמיד שבאו לידי ביטוי במהלך כל השנה, ובשל כך הוא נושא אופי של **הערכה מעצבת ושל הערכה מסכמת**. כמקובל בהערכה מעצבת, יש מקום לרכיבי ההתמדה, ההשקעה וההתקדמות שביצע התלמיד ויש לתת לאלה ביטוי בציון הסופי; עם זאת חשוב להקפיד על כך שהציון הסופי יבטא בראש ובראשונה את הישגי התלמיד ואת שליטתו בשפה ובידע הנלמד כפי **שיבוא לידי ביטוי בתוצרי התלקיט**.
- אין לקבוע ציון מינימום להערכה החלופית. אמירות של מנהלים, כגון "אף תלמיד לא יכול לקבל פחות מ-70 בהערכה החלופית", אינן אמירות פדגוגיות ואינן משקפות את עמדת משרד החינוך. אנו מאמינים כי על כל מורה לעשות כל שאל ידו למען הצלחת תלמידיו, עם זאת תפקידו של הציון הוא לשקף שליטה בידע, במיומנויות ובתהליכי הלמידה, ואין להזניח את מקומם של התלמידים באחריות על הישגיהם.
- תלמידים המבקשים לשפר את הישגיהם בתלקיט (טרם הוגשו הציונים למשרד החינוך) – רשאי בית הספר לבנות להם תוכנית אישית, שתכלול מהלכי כתיבה חדשים או, לחלופין, מטלות חקר חדשות והיבחנות נוספת. למטרת שיפור הציון אין להסתפק בתיקון מטלות כתיבה שכבר הוגשו.
- על פי הנחיות אגף הבחינות במנהל הפדגוגי, תלמידים אשר דווחו ציוניהם בהערכה הבית הספרית (סמל דיווח 11283) ורוצים לשפר את ציוניהם, יוכל לעשות זאת אך ורק על ידי היבחנות בשאלון 30% החיצוני (שאלון 11282).

3.4 מפרט תכנים להערכה חיצונית – 30% : שאלונים 11282 ו-75282

• זכאות להיבחנות בשאלונים 11282 ו-75282

בשאלון 11282 זכאים להיבחן, תלמידים אשר לומדים במוסדות שאינם מוכרים, נבחנים אקסטרניים, נבחני משנה ונבחנים במוסדות מוכרים המבקשים לשפר ולתקן את ההערכה הבית-ספרית. נבחנים במוסדות מוכרים זכאים לגשת לשאלון זה רק אם הוגש למשרד החינוך הציון הבית-ספרי שהם מבקשים לשפר.

לניגשים לשאלון 75/11282 אין ציון בית-ספרי/שנתי (ציון "מגן"). הציון הסופי במקצוע עברית יהיה שקלול הציון הסופי בשאלון 75/11281 (70%) עם ציון שאלון 75/11282 (30%).⁸

• מבנה הבחינה

פרק	נושאים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא	במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים שונים:	• פרק הבנת הנקרא יכלול שניים-שלושה טקסטים מסוגים שונים. סך כל הטקסטים לא יעלה על 1,000 מילים.	60%
	- מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו - ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים - מאמרי עמדה ושכנוע - טקסטים שימושיים - טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים - טקסטים בלתי מילוליים כגון קריקטורות ואיורים	• השאלות עצמן עשויות לכלול טקסטים קצרים וטקסטים בלתי מילוליים	
הבעה בכתב	השאלות יהיו בממדי ההבנה השונים כמפורט בסעיף 1.1, לרבות שאלות מיזוג מידע ושאלות על אוצר המילים	היקף הכתיבה הנדרש הוא כ-300 מילים.	40%

- משך הבחינה: שתיים
- שאלון זה לא יכלול שאלות בתחומי הלשון: תחביר ומערכת הצורות.
- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, על הנבחנים לכתוב בעט כהה ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- דוגמאות לשאלונים שהתקיימו במועדי תשע"ו-תשפ"א אפשר למצוא [בפורטל הפדגוגי](#).

• מיקוד התכנים לשאלון 75/11282 במועדי תשפ"ב

https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/Ivrit/Dgeshim_Chata_2022_30.pdf

⁸ לנבחנים אינטרניים במוסדות המוכרים יהיה שקלול הציון כך: שאלון 11282 (30%) + ציון שנתי/מגן לשאלון 11281 (21%) + ציון שאלון 11281 (49%). לנבחנים אקסטרניים במוסדות שאינם מוכרים יהיה שקלול הציון כך: שאלון 11282 (30%) + שאלון 11281 (70%).

3.5 מיקוד התכנים להוראה ולהיבחנות (70%) בשאלונים: 11281, 75281, 11267 ו-11271 לשנת תשפ"ב

למיקוד התכנים לשנה"ל תשפ"ב לחצו על קישור:

https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/Ivrit/Mikud_Chata_2022_70.pdf

• מבנה השאלונים 11281, 75281 במועדי תשפ"ב:

פרקים	נושאים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא והבעה בכתב	- במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים שונים: - מאמרים עיוניים - במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו - מאמרי עמדה ושכנוע - טקסטים שימושיים - טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים	- פרק הבנת הנקרא יכלול שלושה טקסטים מסוגים שונים בהיקף כולל של כ-1300 מילים. - השאלות עצמן עשויות לכלול טקסטים קצרים וטקסטים בלתי מילוליים. - תיכללה גם שאלות הבנה מסדר חשיבה גבוה	50%
	כתיבה ממוזגת של שני טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.	- היקף הכתיבה הנדרש הוא 100-200 מילים - מיומנות המיוזג נועדה להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד לצרכים אישיים, חברתיים ואקדמיים.	
לשון ומטה-לשון	- תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס (10 נקודות) - מערכת הצורות או תחביר (40 נקודות)	- התלמידים ייבחנו באחת המערכות הלשוניות בהתאם לאפשרות שנבחרה על ידי בית הספר. - שאלות בתקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תהיינה משותפות לכל הנבחנים. - בפרק הצורות והתחביר תינתן בחירה של ארבע שאלות מתוך חמש.	50%

- משך הבחינה: 3 שעות
- נבחני משנה ונבחנים חוזרים (לשיפור הציון) יענו על אחת המערכות הלשוניות לבחירתם.
- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- המאמרים ודף העזר לבחינה יצורפו בנספחים לשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרכת, על הנבחנים לכתובת בעט כהה ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- דוגמאות לשאלונים שהתקיימו במועדי תשע"ו-תשע"ט אפשר למצוא [בפורטל הפדגוגי](#).
- השאלונים 11271 ו-11231 יכללו רק את פרקי הלשון והמטה-לשון ואת דף העזר לנבחן.

דף עזר לבחינה

לקראת הבחינות בעברית התלמידים נוהגים לשנן את המונחים הלשוניים תוך היעזרות בתומכי זיכרון ואסטרטגיות שונות, כגון הסתמכות על ראשי תיבות, שינון ולמידה בעל פה של נושאים שלמים. שינון זה גורם לעומס רב על תפקודי הזיכרון ובא לעיתים על חשבון הבנת המושגים והחומר. מטרתו של דף העזר היא להפנות את התלמידים למידה המבוססת על הבנה מעמיקה של המונחים הלשוניים.

דף העזר מבוסס על הרציונל של **העיצוב האוניברסלי בחינוך (Universal Design)**. העיצוב האוניברסלי – משמעו הוא הבניית סביבה לימודית ודרכי הוראה-למידה-הערכה באופן שבו הן יהיו נגישות ומותאמות במידה המרבית לכלל אוכלוסיית התלמידים, המאופיינת בטווח רחב של כישורים ומוגבלויות, לרבות תלמידים בעלי לקויות למידה משמעותיות שמקורן נוירולוגי והגורמות להפרעת למידה. דף העזר בבחינת הבגרות יצורף בנספח השאלון, ובכך יינתן פתרון לתלמידים אשר עיקר הקושי שלהם אינו בהבנת החומר, אלא בארגון, אחסון ובשליפת המושגים.

הערות :

- דף העזר יצורף בנספח השאלונים 11281, 75281, 11241, 11267, 11247, 11271 ו-11231 במועדי תשפ"ב 2022. בתום השנה תיבחן יעילותו ויוחלט אם לצרפו לבחינה גם בעתיד.
- דף העזר כולל את המונחים הלשוניים העיקריים המובאים בשאלון הבגרות, ואשר הנבחן נדרש להם. דף העזר אינו כולל את כל מפרט התכנים והידע הנדרשים לבחינת הבגרות. התכנים המחייבים את הנבחנים הם אלה המפורטים בחוזר זה ובתוכנית הלימודים.
- דף העזר משותף לנבחנים בשאלון הכללי ובשאלון המותאם (לנבחני כו"ח בלבד יפורסם דף עזר המותאם לתוכנית הלימודים שלהם). דף העזר לא יעודכן או ישונה לקראת מועדים שיתפרסם בהם מיקוד היבחנות. על הנבחנים להכיר את דף העזר ולעשות בו שימוש מושכל תוך התייחסות רלוונטית אך ורק לתכנים שלמד.
- יובהר כי איננו רואים פסול בשינון ובהיעזרות בתומכי זיכרון למיניהם ואיננו ממליצים לוותר עליהם כליל. לכן חשוב כי היעזרות בדף העזר תיעשה רק בשלבים המתקדמים של ההוראה וההיבחנות, קרי ברבעון האחרון של הלמידה ובבחינות המסכמות את כל החומר.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

דף עזר לבחינה*

*דף זה אינו כולל את כל החומר הנדרש להוראה ולבחינת הברורות

טבלת התנועות

התנועות הקטנות	התנועות הגדולות	התנועות החטופות
a	פּתח	פּתח
e	סָגול	סָגול
i	סִיריק חסר	סִיריק מלא
o	סִיריק חסר	סִיריק מלא
u	סִיריק חסר	סִיריק מלא

טבלת הגופים

גוף ראשון	גוף שני	גוף שלישי
יחיד	מדבר	נכח
יחידה	מדברת	נוכח
רבים	מדברים	נוכחים
רבות	מדברות	נוכחות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילות היחס, מילות הקישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי ותמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים: הסגר, פנייה, קריאה

משפטים בעלי מבנה מיוחד: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל: קל-פעל (פעל), נפעל (נפעל), הפעיל (הפעיל), הפעל (הופעל), פעל (פיעל), פעל (פועל), התפעל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פ"י (חפ"י), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י (נפ"י), נחי ל"י (נל"י), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"י (נע"י)

גזרת הכפולים

דרכי תצורת המילים

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

3.6 בחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה : סמלי שאלונים 11267,

11247

המזכירות הפדגוגית ביחד עם המנהל הפדגוגי, מנהל תקשוב, הטכנולוגיה ומערכות המידע מובילים מהלך של פיתוח בחינות בגרות מתוקשבות עתירות מדיה. הבחינות המתוקשבות משלבות פריטים עתירי מדיה, כגון דימוי אתרי אינטרנט, קטעי שמע, סרטונים ועוד וכן מזמנות למידה רב-חושה, חווייתית ורלוונטית ללומדים. מטרת המעבר להערכה מתוקשבת היא לעודד שימוש מיטבי בטכנולוגיה בלמידה והוראה כחלק מהתאמת מערכת החינוך למאה ה-21.

המורים שיצטרפו יחויבו להשתתף בהשתלמות מקוונת דיסציפלינרית (היבחות בבחינה עתירת מדיה בעברית) נושאת ציון בהיקף של 30 שעות. בהשתלמות תוצג סביבת ההיבחות, השלכות ההיבחות המקוונת עתירת המדיה על ההוראה והיכרות עם כלי תקשוב להוראה, לתרגול ולבחינה מבחנים מתוקשבים.

התנאים הנדרשים להצטרפות לבחינות הבגרות המתוקשבות עתירות המדיה :

- **מחשב לכל נבחן.** על בית הספר לדאוג למחשב אישי לכל ילד להוראה, תרגול והיבחות.
 - **דרישות סף טכנולוגיות בית-ספריות.** הדרישות העדכניות יפורטו בקול הקורא למנהלים שיפורסם בראשית שנת הלימודים.
 - **הכשרת מורים.** מורים המגישים לבחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה בפעם הראשונה נדרשים להשתתף בהשתלמות מקוונת ייעודית למורים לעברית המגישים לבגרות עתירת המדיה. ההשתלמות היא בהיקף של 30 שעות ונושאת ציון.
 - **הכשרת טכנאי מחשב או רכזי תקשוב**
 - **תרגולים בסביבת ההיבחות.** תלמידים הניגשים לבחינה יתורגלו בסביבת ההיבחות לפחות שלוש פעמים במהלך השנה.
 - **מבחן הדמיה.** על בית-הספר להשתתף במבחן הדמיה בתחום.
- המשרד יעמיד לרשות בתי הספר והמורים את כל המידע הרלוונטי, התמיכה המקצועית והמענה השוטף.
- פרטים על אפשרות להצטרפות להיבחות בבחינה המתוקשבת עתירת המדיה בשנה"ל תשפ"ב יפורסמו בתחילת שנה"ל.

מפרט התכנים :

מפרט התכנים לשאלון 11267 זהה לשאלון 11281⁹. עם זאת בטקסטים עשויים להיכלל מילים "חמות" וקישורים המאפיינים טקסטים דיגיטליים וכן סרטונים וקטעי שמע. גם השאלות תכלולנה סרטונים וקטעי שמע ובעתיד גם אפשרות להקלטת התשובות. נוסף על כך יעמדו לרשות הנבחנים כלי סימון ועריכה לטקסטים.

שימו לב: יש להבחין בין הבחינה המתוקשבת עתירת המדיה המיועדת לבתי הספר אשר בחרו להיבחן בה (סמל שאלון 11267) לבין המבחן המתוקשב במערכת ה-iTest המיועד לנבחנים לקויי למידה (סמל שאלון 11281).

⁹ ראו סעיף 3.5.

3.7 מפרט תכנים להוראה והערכה בית ספרית והדגשים להוראה בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים: סמל דיווח 11183, 90 שעות לימוד בעברית

על פי חוזר מנכ"ל תשע"ו/4(א) 5.3-3.1 (סעיף 4) תלמיד המבקש תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית בסיסית, רגילה או מתקדמת או תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית, המאפשרת כניסה ללימודי טכנאים, תעודת טכנאי או תעודת הנדסאי, יחויב בהערכה פנימית.

הרציונל בהוראת העברית במסלול הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים הוא הקניית מיומנויות אורייניות ולשוניות בסיסיות, שתסייענה לתלמיד בהמשך לימודיו ובחייו הבוגרים שלאחר בית הספר. נושאי הלימוד הם הבסיס בעבור תלמידים המבקשים להמשיך למסלול הסמכה לתעודה טכנולוגית-בגרותית. הציון הסופי הוא **ציון בית ספרי** שיתבסס על תלקיט עבודות ועל הוראה בהיקף 90 שעות (סמל דיווח 11183).

תלמיד שירצה להשלים את חובותיו לקבלת ציון בגרות במקצוע **העברית** יצטרך להבחן בשאלון הבגרות החיצוני (סמל שאלון 11281), בכפוף למפרט התכנים המובא בסעיף 3.5 בחוזר זה. ציון הבחינה ישתקלל עם הציון הבית ספרי על התלקיט (סמל דיווח 11183). השקלול יהיה 70% שאלון 11281 + 30% הציון הבית ספרי על התלקיט (11183).

הבנת הנקרא

• הטקסטים

במהלך לימודי העברית על התלמיד להיחשף לטקסטים רבים ומגוונים בהיקפים שונים ומעולמות תוכן שונים: טקסט מידע, טקסט טיעון וטקסט מדריך (שימושי).

הטקסטים יהיו רציפים ובלתי רציפים, כגון: ערכים בוויקיפדיה, ידיעות עיתונאיות, דפי מידע והדרכה, דוחות, מכתבי בקשה, תלונה והתנצלות, מכתבים למערכת, מאמרי טיעון ותגובה, תעמולה ופרסומת, תרשימים וטבלאות.

מלבד הטקסטים הכתובים המודפסים, יש לעסוק בטקסטים מקוונים ממקורות אינטרנטיים שונים. יש לעמוד על מיומנויות הניווט הנדרשות בקריאתו של טקסט מקוון, חיפוש מושכל ברשת אחר מקורות מידע וכדומה. בתוך כך יש להדגיש מיומנויות של מיזוג טקסטים ממקורות שונים וכן מיומנויות הנוגעות להתמודדות עם אוצר מילים וביטויים.

• עקרונות והדגשים

ארגון הטקסטים סביב נושאי תוכן

מומלץ לארגן את הטקסטים סביב נושאי תוכן. אפשר לבחור נושאים מרכזיים מן האקטואליה, מן התחום החברתי והביטחוני, מן התחום האזרחי, מן התחום הערכי-מוסרי, מעולם המדע וכיוצא באלו (דוגמאות לנושאים: כיבוד החוק, היחס לזר, דרכי התמודדות עם העוני, מאבק בגזענות ובאלימות, הלשון כמשקפת תרבות). לנושא הנבחר רצוי להביא שני טקסטים או יותר. הטקסטים יכולים להיות מתחומי דעת שונים (כגון היסטוריה, סוציולוגיה, מדעי החיים, לשון) ומסוגים שונים.

בד בבד עם הדיון בנושא הלימודי או בנושאים הלימודיים שהטקסטים מזמנים או שהמורה בחר להתמקד בהם (כגון הטענה המרכזית והרעיונות המרכזיים, הקישוריות), יש מקום לעמוד על מושגים מרכזיים בנושא התוכן, על מורכבות הנושא, על ההיבטים השונים שלו, על ההשתמעויות שלו לחיי התלמידים ועוד. בכל נושא כזה כדאי לקיים פעילות של סיכום ופעילות של כתיבה בעקבות הטקסטים.

עקרון ה"ספירליות" בהבנה והבעה

ספירליות בלמידה פירושה הוא שבכל שלב אין זונחים את מה שנלמד בשלב הקודם אלא מתבססים עליו, מוסיפים עליו, מרחיבים אותו או מעמיקים בו. רצוי לבנות את לימודי ההבנה וההבעה במבנה ספירלי. הספירליות יכולה להתבטא הן בעלייה ברמת הקושי של הטקסטים הן בכמות ובאיכות של הנושאים הלימודיים שיטופלו בכל טקסט. רמת הקושי של הטקסטים מתבטאת באורכם, במורכבות הרעיונות שבהם, במורכבות המבנית, במידת ההפשטה וההכללה, באוצר המילים והביטויים ובסגנון הכתיבה. אפשר לפרוס את הטקסטים הנקראים והנכתבים מן הקל לכבד – מן הקצר לארוך, מן האישי לכללי, מן המוחשי למופשט, מן הפשוט למורכב.

פירוט ממדי ההבנה בפרק הבנת הנקרא מופיע בסעיף 1.1.

כתיבה

יש לתרגל עם התלמיד כתיבה בהיקפים שונים החל בכתיבת תשובה לשאלה במהלכי כתיבה קצרי טווח עד לכתיבה רחבת היקף וארוכת טווח.

במוקד הוראת הכתיבה יעמדו כתיבת טיעון בזיקה לטקסטים וכתיבה ממזגת של שני טקסטים או יותר.

בכל מחצית על התלמיד להפיק תוצר כתיבה אחד לפחות בהיקף של עד 300 מילים לפחות. תוצרי הכתיבה יהיו חלק ממהלכי כתיבה ארוכי טווח הכוללים עדויות לתהליכי בקרה ושכתוב. מהלך כתיבה אחד יכלול **כתיבה ממזגת** של שני טקסטים או יותר, והמהלך השני יכלול **כתיבת טיעון**.

פירוט ממדי ההערכה להבעה בכתב וכן הסבר על התלקיט ככלי להוראה ולהערכת כתיבה מופיעים בסעיף 1.2.

לשון ומטה-לשון

מערכת הצורות

- זיהוי השורש בפעלים ובשמות. השורשים יהיו מגזרות השלמים והמרובעים.
- ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרך) וגוף
- משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל
- ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל מגזרת השלמים, בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים, הרכב בסיסים), שאילה מלעז
- עמידה על המשמעויות השכיחות של המשקלים והצורנים
- תקינות בצורות הפועל והשם

תחביר

- חלקי הדיבור: שם העצם, שם התואר, שם הפעולה, הפועל (ושם הפועל), תואר הפועל, מילות היחס ומילות הקישור
- צירופי סמיכות וצירופי שם ותוארו
- הבחנה בין צירוף לבין משפט
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), איחוי (מאוחה), מורכב
- ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נשוא (פועלי, שמני), אוגד (מסוג כינוי גוף בלבד), מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה
- הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח: השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה, תכלית ותנאי
- המרות - דיבור ישיר ודיבור עקיף, שינוי סדר מילים, המרות מסוג משפט אחד לאחר. יודגש הקשר בין מבנה לתפקוד.
- תקינות בהתאם התחבירי

3.8 מפרט תכנים להערכה חיצונית בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים: שאלון 11182

על פי חוזר מנכ"ל תשע"ו/4(א) 5.3-3.1 (סעיף 4), תלמיד המבקש תעודת הסמכה טכנולוגית מקצועית בסיסית, רגילה או מתקדמת או תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית, המאפשרת כניסה ללימודי טכנאים, תעודת טכנאי או תעודת הנדסאי, יחויב בהערכה פנימית. בתי הספר אשר אין הכרה בציונים הבית-ספריים שלהם מחויבים להגיש את התלמידים לבחינת מפמ"ר חיצונית, אשר תישלח לבתי הספר ביום הבחינה.

להלן כמה דגשים בנוגע לשאלון המפמ"ר:

- תוכני הלימודים והדגשים להוראה מפורטים בסעיף 3.7.
- סמל השאלון הוא 11182.
- משך הבחינה הוא שעהיים.
- להלן מבנה הבחינה:

פרק א: הבנת הנקרא – 70 נקודות

פרק זה יכלול עד שני טקסטים בהיקף כולל של כ-900 מילים. נוסף לכך ייתכנו היצגים גרפיים וטקסטים בלתי מילוליים.

יכללו שאלות בהבנת הנקרא כמפורט בסעיף 3.7.

פרק ב: הבעה בכתב – 30 נקודות

בפרק זה יידרש הנבחן לכתובת טקסט טיעון בהיקף של כ-150 מילים. פירוט ממדי ההערכה לכתובה מפורט בסעיף 3.7.

- מחברות הבחינה יישלחו למרב"ד בהתאם להנחיות אגף הבחינות.

3.9 התאמות ההיבחנות בבחינות הבגרות ומפרט השאלונים המותאמים

הנחיות מפורטות בכל הנוגע להתאמות ההיבחנות: נוהלי הגשת הבקשה, היבחנות iTest, הזמנת שאלונים וכדומה מפורסמות בחוזרי האגף לחינוך המיוחד, האגף ללקויות למידה ואגף הבחינות. כאן מובא ריכוז ההתאמות בתחום הדעת עברית.

סוג ההתאמה	גורם מאשר	אופן ביצוע ההתאמה
שעתוק בחינה	ועדת התאמות מחוזית	התלמידים ייבחנו במחשב במערכת ה־iTest (מבחן מתוקשב)*
הארכת זמן הבחינה ב־25%	ועדה בית־ספרית	
הגדלת שאלון בחינה	ועדה בית־ספרית	
התעלמות משגיאות כתיב	ועדה בית־ספרית	
הקראה**	ועדת התאמות מחוזית	ההקראה תיושם עלידי השמעת השאלון באמצעות מכשיר MP3 וכרטיס מיקרו SD ייעודי לבחינה או באמצעות מחשב במערכת ה־iTest (מבחן מתוקשב)*
הכתבה**	ועדת התאמות מחוזית	ההכתבה תיושם על ידי הקלדה באמצעות מחשב במערכת ה־iTest (מבחן מתוקשב)*
היבחנות בעל־פה	התאמה מסוג זה אינה קיימת בתחום הדעת	
שאלון מותאם	ועדת התאמות מחוזית	

* יש להבחין בין המבחן המתוקשב במערכת ה־iTest המיועד לנבחנים לקווי למידה (סמל שאלון 11281) לבין הבחינה המתוקשבת עתירת המדיה המיועדת לבתי הספר אשר בחרו להיבחן בה (סמל שאלון 11267).

** בתחום הדעת "עברית" נלמדים ונבדקים כישורי השפה בתחום האורייני (קריאה וכתבה) והידע הלשוני. כישורים אלה הם מהות המקצוע ולא רק האמצעי לבדיקת הידע. על כן לא ניתן לפטור את התלמידים בעלי לקות הלמידה מתפקוד אורייני בבחינות בשפת האם, אלא במקרים חריגים ביותר, בודדים ונדירים בלבד. חשוב מאוד לעשות כל מאמץ במשך שנות ההוראה בבית הספר כדי להקנות לתלמידים אסטרטגיות "עקיפה ופיצוי" במטרה לאפשר להם להגיע לתפקוד אורייני המאפשר התמודדות עם טקסט.

תלמידים הזכאים לשירותי החינוך המיוחד ולהתאמות בהיבחנות בבחינות בגרות בכפוף להנחיות אגף א חינוך מיוחד, ונמצאו זכאים להתאמות מסוג "הקראה לבוחן ניטראלי בעברית" ו/או "הכתבה לבוחן ניטראלי בעברית", זכאים ליישום התאמות אלה עלידי בוחן אנושי או באמצעות מבחן מתוקשב, על־פי החלטת הצוות הרב מקצועי בבית הספר.

עוד על ההנחיות לביצוע ההתאמות המאושרות: הקראה, שעתוק והכתבה לבוחן וכן התאמות לתלמידי החינוך המיוחד ראו בפרק [קישורים חשובים למורה](#) בתחילת החוזר.

השאלון המותאם לנבחנים בשאלון 11282 / 75282

לשאלון 75/11282 אין גרסה נפרדת לנבחנים הזכאים לבחינה מותאמת או טבלת בחירה.

השאלון המותאם לנבחנים בשאלון 11241¹⁰

- לזכאים לשאלון מותאם 11241 יש טופס שונה מהטופס לנבחן הכללי. על הנבחן להקפיד כי קיבל טופס שאלון ונספח שעליהם מוטבעת המילה **מותאם**. על בית הספר לוודא כי הנבחנים המותאמים קיבלו לידיהם את הטפסים הנכונים, ולחלופין לוודא כי נבחנים כלליים לא קיבלו לידיהם שאלון מותאם שאינם זכאים לו. בית ספר שלא יקפיד על כך מסתכן בעיכוב מנהלי של הציונים ואף בפגיעה בציוני הנבחנים.
- השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט כהה בלבד ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה. גם על נספח המאמרים יצוין כי הוא מיועד לנבחן **המותאם**.
- בטבלה שלהלן מופיעים הדגשים לשאלון המותאם. יובהר כי חלוקת הניקוד והבחירה בין השאלות זהות לשאלון הרגיל.

הנושאים	ניקוד	הערות
הבנה והבעה	50 נקודות	בפרק זה תהיינה שאלות פתוחות ושאלות סגורות. הטקסטים יודפסו בגופן מוגדל. כך גם השאלות. עיבוד המאמרים יותאם לצורכי הנבחנים בעלי לקויות הלמידה. היקפי הטקסטים ייגזרו מעיבוד זה אך עשויים להיות בהיקף זהה לטקסטים בשאלון הכללי. השיקולים להיקף הטקסטים יהיו רמת הקריאות של הטקסטים והתאמתם לאוכלוסיית התלמידים בעלי הלקויות. בהבעה בכתב לא ייקנס התלמיד על שגיאות כתיב או על פיסוק שגוי (התלמיד נדרש, כמובן, לפיסוק בסיסי כגון נקודות בסופי משפטים).
שם המספר	10 נקודות	בפרק זה תיתכנה שאלות השלמה ובחירת הצורה התקנית. לא יהיו שאלות על מילות היחס ואותיות השימוש.
תחביר	40 נקודות	בפרק זה תהיינה שאלות פתוחות ושאלות סגורות. לא יהיו שאלות על משפטי ייחוד לא יהיו שאלות המרה ממבנה פעיל לסביל ולהפך. לא יישאלו שאלות על תקינות תחבירית.
צורות	40 נקודות	בפרק זה תהיינה שאלות פתוחות ושאלות סגורות, לרבות שאלת קלוז. לא יישאלו שאלות הדורשות זיהוי שורשים מגזרות חפ"נ, חפ"צ והכפולים. לא יישאלו שאלות על דיוקי הגייה ותקינות לשונית. במידת האפשר יופיעו הצורות בשתי דרכים: צורות מנוקדות ולצידן הצורות כשאינן מנוקדות. בכל מקרה לא תישאלנה שאלות המצריכות הסתמכות על זיהוי הדגשים או על הבחנה בין סימני הניקוד.

¹⁰ הנבחנים הזכאים לבחינה מותאמת בשאלונים 11231 ו-11247 יתייחסו רק למופיע בנושאים: שם המספר, תחביר וצורות בטבלה.

3.10 התוכניות המקוונות הממירה בגרות: מיזם הכתיבה ולמידה

מקוונת הממירה בגרות

המדיניות הפדגוגית של משרד החינוך, המשתקפת ממסמכי דמות הבוגר 2030, מקדמת שינוי חינוכי שעיקרו מעבר מלמידה המדגישה שינוי של ידע ללמידה המדגישה בין השאר מיומנויות, הבנה מעמיקה של התכנים ופיתוח חשיבה. ממדיניות זו מתחייב שינוי בדרכי ההוראה, הלמידה וההערכה הנהוגות בבתי הספר. התוכניות "מיזם הכתיבה" (הבעה והערכה באמצעות תיק עבודות) והלמידה המקוונת הממירה בגרות עולות בקנה אחד עם מדיניות זאת. התוכניות הן חלופות הערכה לשאלון 11281 ולהערכה הבית-ספרית 11283.

התוכניות פותחו בסביבה מקוונת, סביבת ה-moodle, הכוללת את הכלים הדיגיטליים המקדמים את הוראת תחום הדעת ותורמים משמעותית לתהליכי הבנת הנקרא והכתיבה, בדגש על תהליכי הוויסות, הטיוט, השכתוב והבקרה. מורים המעוניינים להוביל את תלמידיהם להיות כותבים מחזיקים במיומנויות המאה ה-21 ולטפח תלמידים קוראים וכותבים עצמאיים וביקורתיים, המודעים לפעולות החשיבה המתרחשות בעת הקריאה והכתיבה, מוזמנים להצטרף לקהילה הייחודית של המורים בתוכניות אלה.

למורים תינתן תמיכה בהוראת הכתיבה והערכה לצד תמיכה בפן הטכנולוגי בהדרכות פרטניות, הדרכות ארציות והשתלמויות מקוונות ייעודיות. על המורים המשתתפים בתוכניות להיות בעלי אוריינות דיגיטלית.

• מיזם הכתיבה: כתיבה והערכה באמצעות תיק עבודות דיגיטלי

העיקרון המרכזי בהוראת הכתיבה קובע כי כתיבה היא תהליך ארוך טווח. תהליכי הכתיבה במיזם, המדגיש עיקרון זה, מובילים לכתיבה טיעונית (ארגומנטטיבית) משמעותית רחבת היקף, המבוססת על תשתיות ידע, על שימוש מושכל במקורות מידע והסתמכות עליהם. המיזם מקדם עיסוק מעמיק בכתיבה בנושאים המעניינים את הלומדים בו והנוגעים להם בפן הערכי והרגשי: הוא מאפשר בחירה בנושאים הקרובים לליבם ורלוונטיים לחייהם האישיים. הקשר האישי לנושאים הנוגעים בעצמותיהם של התלמידים יוצר הניעה (מוטיבציה) לכתיבה משמעותית בנסיבות אותנטיות.

במיזם שתי יחידות הוראה מובנות שתוצריהן בכתב ובעלפה מהוות חלופה לחלק ההבנה וההבעה במקצוע עברית. היחידה הראשונה בכיתה י מחליפה את דרישות ההבנה וההבעה בתלקיט ב' 30% ובמרכזה מיזוג מידע לשם כתיבת טיעון. היחידה השנייה בכיתה יא, אשר מעמיקה בכתיבת טיעון למטרות אותנטיות, ממירה את ההיבחות בפרק ההבנה וההבעה בבחינת הבגרות החיצונית. תלמידי המיזם ייבחנו בבחינת הבגרות בסמל שאלון 11271 אשר יכלול רק את פרקי הלשון. בהוראת פרקי הלשון ובהיבחות בהם אין שינוי. כל מורה יבחר איזה מפרקי הלשון יילמד בתוכנית 30% ואיזה יילמד בצורה מעמיקה לקראת בחינת הבגרות.

• למידה מקוונת הממירה בגרות

הלמידה המקוונת הממירה בגרות מתקיימת בשני צירים משלימים: הציר האורייני, כפי שנלמד במיזם הכתיבה והציר הלשוני, הכולל למידה מעמיקה של תחומי הלשון (תחביר וצורות גם יחד) בהקשרים חברתיים ותרבותיים שונים ומגוונים. בפרק הלשון נבחן כיצד הסוגיות הלשוניות גם משתקפות בבחירות שונות בציר האורייני.

ההוראה בתוכנית קיוון הלמידה משלבת הוראה מקוונת יחד עם הוראה פנים אל פנים. משך הלימודים הוא שנתיים לפחות (ארבע מחציות), וציון הבגרות מדווח כציון אחד בסמל שאלון 11288. ציון זה מורכב משקלול של תרגילים (חלקם נבדקים במערכת באופן אוטומטי), מטלות חקר, מהלכי כתיבה ומשימות מסכמות.

לפרטים על מיזם הכתיבה הדיגיטלי בחטיבה העליונה יש לפנות לאהובה דור,

מדריכה ארצית – תוכנית המיזם

ahuva07@gmail.com

לפרטים על הלמידה המקוונת הממירה בגרות יש לפנות לענבל גורן,

מדריכה ארצית – למידה מקוונת הממירה בגרות

goreninbal@gmail.com

3.11 תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה

תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה הן תוכניות הערכה ממירות בגרות. אלה תוכניות חינוכיות פורצות דרך המקדמות הערכה של תוכנית הלימודים הקיימת בדרכים ייחודיות של חלופות הערכה. כל אחת מהתוכניות מותאמת לצורכיהם השונים של בתי הספר, והן מבוססות על תפיסת עולם חינוכית ייחודית המקדמת למידה משמעותית.

אישור תוכנית בית-ספרית בתמ"ר או בחלוצי הערכה מותנה בעמידה בתנאי הסף המנהליים שקבע **האגף לחינוך על יסודי** (הכרה, שק"ד, ציונים) **ובאישור פדגוגי של מפמ"ר תחום הדעת** (בתוכנית תמ"ר נדרש גם אישור פדגוגי של אגף א' לפיתוח פדגוגי).

לקריאת הנוהל, לפרטים נוספים וליצירת קשר – קראו [כאן](#).

3.12 עבודות גמר בעברית: למידת חקר בהיקף 5 יח"ל

כתיבת עבודת גמר היא תהליך למידה משמעותי בדגש מחקרי. היא מתבססת על עקרונות הלמידה האוטנטית ומאפשרת התמודדות עם סוגיה לימודית מעמיקה ומאתגרת שמעבר לנלמד בבית הספר ובתוכנית הלימודים. תלמיד המעוניין בכך רשאי לכתוב עבודת גמר בהיקף חמש יחידות לימוד (כ-450 שעות) בלשון עברית על-פי הכללים והדרישות המקצועיות שנקבעו על ידי הפיקוח לעבודות גמר באגף לחינוך העל-יסודי. את הכתיבה ילווה מנחה אקדמי עצמאי המומחה לנושא. על התלמיד להתבסס על ידע מדעי עדכני ודרכי מחקר מדעיות. הגשת הצעה לעבודת גמר אפשרית החל בכיתה י לתלמידים אינטרניים בלבד.

[עבודה גמר בעברית](#) מיועדת לתלמידים המעוניינים להעמיק את ידיעותיהם בחקר השפה העברית, הבלשנות העברית וחקר השיח בעברית.

תלמידים (ומורים המבקשים לעודד את תלמידיהם לכתיבת עבודה) הזקוקים לעזרה במציאת מנחה אקדמי לכתיבת העבודה מוזמנים לפנות [לתומר בוזמן](#), מפמ"ר עברית.

לפרטים נוספים על עבודות גמר והליך הגשת הצעת העבודה היכנסו [לאתר](#) הפיקוח על עבודות הגמר. אפשר לפנות לסמדר אופיר מדריכה ארצית מטעם הפיקוח על עבודות הגמר: smadarof@education.gov.il

3.13 שיפור ציון לנבחנים בשאלוני "העולם הישן"

הן בעולם הישן הן בעולם החדש ציון הבגרות בעברית הוא שקלול של שני סמלי שאלונים. נבחני משנה המבקשים לשפר ציון המשוקלל משאלוני "העולם הישן" ייבחנו בשאלון המקביל לשאלון שאותו ירצו לשפר, על-פי הטבלה.

נבחני המשנה רשאים לגשת לשני השאלונים או רק לשאלון אחד שאת ציונו ירצו לשפר. הציון בשאלון הרפורמה ישתקלל עם ציון השאלון המשלים ב"עולם הישן", לדוגמה: נבחן שייבחן בשאלון 11281 (לשיפור ציון משאלון 011108), ציונו ישוקלל עם הציון של שאלון 011107 הקיים במערכת.

נבחני משנה ניגשים ללא ציון שנתי בית-ספרי ("מגן").

עולם ישן טרום רפורמה	עולם חדש שאלוני רפורמה	אחוז ציון השאלון בציון הבגרות הסופי*
210,011107	11282	40%
211,011108	11281	60%
011115	11271	50%
212,011105	11272	40%
213,011106	11284	60%

* לבוגרי העולם הישן ישוקללו הציונים בשאלוני הרפורמה לציון הסופי במקצוע כמצוין בטבלה, בהתאם לשקלול שהיה נהוג בתעודת הבגרות על פי חובת הזכאות בעולם הישן.

3.14 מועדי הבחינות וסמלי השאלונים והדיווח

סמל	שם השאלון	אוכלוסייה	מועדי היבחנות או דיווח		
			חורף	קיץ	מועד ב
11281	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	נבחנים כלליים	✓	✓	✓
11241	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% שאלון מותאם	נבחנים בשאלון מותאם	✓	✓	✓
11281 כו"ח	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% שאלון מותאם כו"ח	כבדי שמיעה וחירשים		✓	
11267	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% שאלון מתוקשב עתיר מדיה	נבחנים כללים		✓	
11247	עברית: הבנה, הבעה ולשון, 70% שאלון מתוקשב עתיר מדיה מותאם	נבחנים בשאלון מותאם		✓	
75281	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	חינוך עצמאי		✓	
75282	עברית: הבנה, הבעה 30%	חינוך עצמאי		✓	
11282	עברית: הבנה, הבעה 30%	נבחני משנה ואקסטרניים	✓	✓	
11283	סמל דיווח על הציון הבית-ספרי 30%	נבחנים כלליים אינטרניים	✓	✓	
11287	סמל דיווח על תיק העבודות במיזם הכתיבה	נבחני המיזם		✓	
11271	עברית: לשון לנבחני תוכנית מיזם הכתיבה	נבחני המיזם	✓	✓	✓
11231	עברית: לשון לנבחני תוכנית מיזם הכתיבה שאלון מותאם	נבחני המיזם בשאלון מותאם	✓	✓	✓
11284	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% לעולים חדשים (+מותאם)	עולים חדשים ברמות א-ב	✓	✓	
11274	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% לעולים חדשים	עולים חדשים ברמה ג ¹¹		✓	
11272	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 30% לעולים חדשים	עולים חדשים נבחני משנה ואקסטרניים		✓	
11273	סמל דיווח על הציון הבית-ספרי 30% לעולים חדשים	עולים חדשים	✓	✓	
11183	חינוך טכנולוגי: ציון בית-ספרי על 90 שעות לימוד	חינוך טכנולוגי ומפת"נים		✓	
11182	חינוך טכנולוגי: שאלון מפמ"ר על 90 שעות לימוד במוסדות לא מוכרים	חינוך טכנולוגי ומפת"נים		✓	
11288	עבודות חקר בהיקף 2 יח"ל וחלוצי הערכה	בתי הספר בתוכניות		✓	
11589	עבודת גמר בלשון עברית בהיקף 5 יח"ל	תלמידים הכותבים עבודה		✓	

¹¹ שאלון 11274 מיועד גם לעולים חדשים מאתיופיה ועולים חדשים המשתייכים לשבט בני מנשה ברמה ב.

4. פיתוח מקצועי ומשאבי ההוראה

4.1 רשימת המדריכות הארציות והמחוזיות

תפקידה של ההדרכה הבית-ספרית בשנה"ל תשפ"א הוא לייעל את ההוראה בשיעורי העברית בהתאם לעקרונות תוכנית הלימודים, לשינויים בארגון הלמידה ועל סמך מחקר מתפתח בהוראת שפה. אגב כך, ההדרכה משלימה את ההשתלמויות ונותנת מענה לצרכים ייחודיים של כל אחד מצוותי המורים.

מדריכות ארציות

שם	תפקיד	טלפון	דוא"ל
ד"ר עליזה עמיר	רכזת הדרכה ארצית, מנהלת שלהב"ת	052-3529006	lizamir62@gmail.com
ד"ר נורית גנץ	מדריכה ארצית להוראת עברית לבגרות לעולים החדשים	050-6842053	dnganz@bezeqint.net
יעל נזר	מדריכה ארצית, תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית	054-8023823	ynezer@gmail.com
מוריה פלינט	מדריכה ארצית, תקשוב ופיתוח פדגוגי	054-3168002	Moriah.flint@gmail.com
ענבל גורן	מדריכה ארצית, תוכנית למידה מקוונת ממירה בגרות	050-2626021	goreninbal@gmail.com
אהובה דור	מדריכה ארצית, תוכנית מיזם הכתיבה	052-3490597	ahuva07@gmail.com
אביבה משה-אוריגד	מדריכה ארצית להוראת העברית באגף לילדים ולנוער בסיכון (שח"ר)	050-6907606	avivamo@education.gov.il

מדריכות מרכזות

מחוז	שם	טלפון	דוא"ל
דרום	סמדר הלבני	052-9288211	smadarhal@gmail.com
תל אביב חט"ב	כרמית ניסני	052-5608630	carmitnisani1234@gmail.com
תל אביב חט"ע	נעמה סולומון	054-4641515	noemats2@gmail.com
מרכז	ד"ר עליזה עמיר	052-3529006	lizamir62@gmail.com
מנח"י	מירב אברוך	052-3460034	meravavruch@gmail.com
ירושלים	נגה רוזביץ'	050-3215553	nogaroza@gmail.com
חיפה	רוית אסרף	050-8441768	ravit6225@gmail.com
צפון	עדי זקר	052-4488125	zakara62@gmail.com
התיישבותי	אביגיל סער	052-4267692	savigael@netvision.net.il

4.2 השתלמויות

להשתלמויות ולהדרכה יש חשיבות עצומה בפיתוח המקצועי של המורה ובהתמקצעותו בתחום הדעת ובהוראתו. ההשתלמויות מחדדות תכנים בתוכניות הלימודים ומציעות הדגשים דידקטיים ופדגוגיים. לכן אנו רואים חשיבות גדולה בנוכחות המורה לעברית בהשתלמויות, לפחות אחת לשלוש שנים.

פירוט מערך ההשתלמויות יישלח אליכם על ידי המדריכות המרכזות וגם יפורסם באתר המפמ"ר. **מכל בית-ספר יישלח נציג אחד לפחות להשתלמות.**

בהשתלמות ייכללו בין השאר התכנים האלה:

- הוראת עברית בכלים דיגיטליים ללמידה מקרוב ומרחוק
- אוריינות ככלי לצמצום פערים
- התלקיט ככלי להוראה ולהערכה
- הוראת התכנים האורייניים והלשוניים
- הוראה המדגישה מענה לשונות

שימו לב: מורים המעוניינים להיכלל במאגר מעריכי בחינות הבגרות והמיצ"ב מחויבים להשתלם בהשתלמויות הפיקוח על הוראת העברית לחטיבת הביניים (למעוניינים להעריך בחינות מיצ"ב) או לחטיבה העליונה (למעוניינים להעריך בחינות בגרות). השתלמויות בעברית שאינן מטעם הפיקוח על הוראת העברית לא יוכרו למטרה זאת.

למערך ההשתלמויות של המזכירות הפדגוגי במודל **איחוד מול ייחוד** – לחצו כאן.

4.3 הצטרפות למאגר מעריכי בחינות הבגרות ובחינות אסי"ף (מיצ"ב)

(לשעבר)

המעוניינים להצטרף למאגר מעריכי **בחינות הבגרות** יירשמו למאגר המומחים של המרב"ד. מעריך בחינות בגרות יהיה רק מורה העומד בתנאי הסף המפורטים בחוזר המנכ"ל: צירוף מעריכים של בחינות הבגרות. יובהר כי מעריך בחינות הבגרות יהיה רק מורה לעברית בעל ניסיון בהגשה לבחינות הבגרות, בעל תואר בלשון עברית ותעודת הוראה או רישיון הוראה. כמו כן מעריך בחינות הבגרות חייב להציג אישור על השתתפות (כולל ציון) בהשתלמות מפמ"ר בארבע השנים האחרונות ולשלוט במיומנויות מחשב.

למורים בחטיבת הביניים המעוניינים להצטרף למאגר הבוחנים של בחינות אסי"ף (מיצ"ב לשעבר) – פרטים בנוגע לתנאי הסף ולהליך הצטרפות למאגר מעריכי הבחינות יימסרו בהמשך השנה כפוף להיבחנות בבחינות אלה.